

T. B. M. M.

ZABIT CERİDESİ

Altmışaltıncı İçtima

12 Kânunuevvel 1339 Çarşamba

Münderecat

	Sayfa		Sayfa
1. — Zaptı sabık hulâsası	164:165	ir sualleri ve Dahileye Vekili Ferid Beyin	
2. — Sualler,cevaplar	165	şifahi cevabı (6/57), (6/74)	165
1. — Karasi Mebusu Vehbî Beyin, Millî Mücadelede şehit düşen Kırkağaçlı Emin Efendi ailesiyle emsaline ne muamele yapıldığına dair Müdafaai Milliye Vekâletinden sual takriri (6/75)	165	5. — Bayezid Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Aleşkirt kazası dâhilinde Halebî nam karyede Osman Ağazade Mustafa Ağanın hanesine taarruz eden eşkiya hakkında Dahiliye Vekâletinden sual takriri (6/73)	165
2. — Bayezid Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Beygi Aşireti Reisi Kaymakam Abdül Bey hakkında sâdır olan tevkif müzekkeresinin infaz edilmediğine dair Müdafaai Milliye Vekâletinden sual takriri (6/76)	165	6. — Ergani Mebusu İhsan Hamid Beyin, istikarazı dahilî hakkında Maliye Vekâletinden sual takriri (6/38)	174
3. — Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendinin, muhtacini zürraa tâvizan tohumluk, çift hayvanatı, ve alâtı ziraiye için verilen tahsisatın sureti tevzii hakkında İktisat Vekâletinden sual takriri (6/77)	165	7. — Antalya Mebusu Rasih Efendinin, Düyunu Umumiyedeki seyyiat ve suiistimalata ve Yunanlı memur istihdamına dair suali ve Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyin şifahi cevabı (6/46)	174:175
4. — Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyle Saruhan Mebusu Vâsıf Beyin, mübadeleye tâbi, Rumların eenebi tâbiyeti altında tekrar Türkiye'ye avdet etmelerine karşı ne gibi tedabir ittihaz edildiğine da-		3. — Evrakı Varide	165
		Mazbatalar	165
		1. — 14 Ağustos 1330 tarihli Nüfus Kanununun üçüncü maddesine müzeyyel (1/40) numaralı lâyihai kanuniyenin hâlen müzakeresine lüzum olmayıp hıfzına dair Dâhiliye Encümeni mazbatası.	156:166

	Sayfa
2. — Ankara'da kâin Taşhan'ın takdiri kıymeti hakkında Ankara Vilâyet Meclisi İdaresiyle Memur'ın Huhakemat Heyeti arasında zuhur eden ihtilâfın halline dair (3/56) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatasası.	166:168
3. — Kütahya sabık Mebusu Cemil Beyin, maaşı 600 kuruştan fazla olan belediye rüesasının ticaret âşar ve mütaahhitlikle meşgul olmalarının memnuiyeti hakkında (2/117) numaralı teklifi kanunîsi ve reddine dair Dahiliye Encümeni mazbatasası.	168:169
4. — Blediye Kanununun 4 ve 38 nci maddelerinin tefsirine dair (3/150) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatasası.	169
5. — Temettü, Kanununun (B) cetvelinin ve Rüsümü Belediye Kanununun 12 nci madde muaddesinin tefsirine dair (3/9) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve tefsire lüzum olmadığına dair Dahiliye Encümeni mazbatasası	169:171

	Sayfa
Takrirler	171
1. — Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Zâbitanın terfii hakkındaki Kanun ahkâmından askerî hesap memurlarının da istifade ettirilmesine dair takriri (4/105 mükerrer)	171
Evrakı Saire	171
1. — Şekli Cumhuriyetin tebrikini mutazammın Kastamonu Meclisi Umumiyesinin telgrafı.	171:174
4. — İntihabat	175
1. — Divanı Muhasebat Reisievvel ve Reisisanileri intihabatı.	175
5. — Müzakere edilen mevad	176
1. — İstiklâl Madalyası Kanununun tefsirine dair İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Müdafaa-i Milliye Encümeni mazbatasası (3/44)	176:177
2. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Lehistan Hükümeti arasında münakit Muhadenet Muahednamesiyle Ticaret mukavelenameleri hakkında (1/288) numaralı lâyiha-i kanuniye ve Hariciye Encümeni mazbatasası.	177:199,200,201,202

BİRİNCİ CELSE

Bed'i müzakerat; saat : 1,45

REİS : Fethi Beyefendi

KÂTIPLER : Ruşen Eşref Bey (Ka rahisari Sahib), Mahmud Bey (Siird)

REİS — Celseyi küşadediyorum. Zaptı sabık hulâsası okunacaktır:

1. — ZAPTI SABIK HULÂSASI

Birinci Celse

Birinci Reisvekili Sabri Beyefendinin tahtı riyasetlerinde biliğtima, zaptı sabık hulâsası kıraat ve aynen kabul olundu. Evrakı varide aid oldukları mahallere havale ve Amasya Mebusu Veysi Bey zade Nâfiz Beyin mazbatasai intihabi-

yese kabul edildi. Mütaakıben Dahiliye ve Maliye Vekillerinin bâzı sual takrirlerine verdikleri cevaplar istima olundu. Divanı Muhasebat Reislerinin teshili intihabı için Kavanîn ve Muvazene-i Maliye Encümenlerinin müştereken tanzim ettikleri esami listesi kıraat, tabı ve tevziinden

sonra intihabın Çarşamba günü icrası karargir oldu. Bادهu Orta Tedrisat muallimleri lâyihasının müzakeresine geçildi. Onsekizinci madde hakkında bir müddet müzakere cereyan ettikten sonra teneffüs için Celse tatil olundu.

İkinci Celse

Sabri Beyefendinin Riyasetleriyle küşadedilerek Orta Tedrisat muallimleri kanun lâyihasının bütçeye ait mevadının tezekkür ve tesbiti zımında Muvazenei Maliye Encümenine havalesi kabul olundu. Nisabın temini ve âzayı kiramanın mezuniyetleri hakkında Kütahya Mebusu Receb Beyle rüfekasının ve İsparta Mebusu

Mükerrem ve Bozok Memusu Süleyman Sırrı Beylerin teklifleri müzakereden sonra reddolunarak affı umumî hakkındaki teklifi kanunilerin müzakeresine geçildi. Heyeti Umumiyesi bir müddet müzakere edildikten sonra Çarşamba günü içtima edilmek üzere Celseye nihayet verildi.

Reis
Ali Fethi

Kâtip
Karahisarı Sahib
Ruşen Eşref

Kâtip
Siird
Mahmud

2. — CUALLER

1. -- Karesi Mebusu Vehbi Beyin, Milli Mücadelede şehit düşen Kırkağaçlı Emin Efendi ailesiyle emsaline ne muamele ifa olunduğuna dair tavriri (6/75)

2. — Bayezid Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Beygi Aşireti Reisi Kaymakam Abdülme-cid Bey hakkında sâdır olan tevkif müzekkeresinin infaz edilmediğine dair tavriri Müdafaa-i Millîye Vekâletine (6/76)

3. — Kastamonu Mebusu Hasan Fehmi Efendi ve rüfekasının, muhtacîni zürraa tâvizan tohumluk, çift hayvanatı, alâti ziraiye için verilen tahsisatın sureti tevziine dair tavriri İktisat Vekâletine (6/77)

4. — Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin, mübadeleye tabi Rumların ecnebi tâbiyeti altında tekrar Türkiye'ye avded etmelerine karşı ne gibi tedabir ittihaz edildiğine dair tavriri (6/74)

5. — Bayezid Mebusu Süleyman Sudi Beyin, Aleskirt kazası dâhilinde Halebî nam karyede Osman Ağa zade Mustafa Ağanın hanesine taaruz eden eşkıyaya dair tavriri (6/75) Dahiliye Vekâletine havale olunmuştur.

REİS — Zaptı sabık hulâsası hakkında bir mütalâa var mı? (Yok, sesleri) Zaptı sabık ay-nen kabul edilmiştir.

3. — EVRAKI VARİDE

Mazbatalar

1. — 14 Ağustos 1330 tarihli Nüfus Kanununun onuncu maddesine müzeyyel (1/40) numaralı lâyihai kanuniyenin hâlen müzakeresine lüzum olmayıp hıfzına dair (3/56) numaralı müzakere ve Dahiliye Encümeni mazbatası

Riyaseti Celileye

Memaliki meşgule ahalisinden olup zayıından nüfus tezkeresi istihsal edenlerin eldeki Nüfus Kanununa nazaran bâzı gûna suiistimallerine tesadüf edildiği beyaniyle buna mâni olmak üzere 14 Ağustos 1330 tarihli Nüfus Kanununun onuncu maddesine bâzı fıkarat tezyilli lüzumuna dair 1338 senesi Ağustosunda İcra Vekilleri Riyasetinden vâridolan ve o zaman Dahiliye Encüme-

nine havale edilerek tetkik ve mazbatası bittanzim Heyeti Umumiyeye sevk edilmiş iken yeneden intihap icra edilmesi üzerine tekrar encümenimize devir ve havale buyurulan lâyihai kanuniyeye esbabı mucibe lâyihası tetkik olundu. Nüfus Müdürü Umumîsi Bey mezkûr lâyihanın hâlen müzakeresine hacet kalmadığını dermiyan etmiş ve lehülhamd vatanın meşgul aksamı istihlâs olunarak mezkûr lâyihanın tanzimine saik olan esbab zâil olmuş bulunduğundan hıfzı hususunun Heyeti Umumiyeye arzı karargir olmuştur.

Dahiliye Encümeni Reisi

namına

Mazbata Muharriri

Karesi

Çatalca

Mehmed Vehbi

Sakir

Kâtip
Karesi
Ali Şuuri

Âza
Çorum
İsmail

Âza
Canik
Süleyman

REİS — Efendim 14 Ağustos 1330 tarihli Nüfus Kanununun onuncu maddesine müzeyyel (1/40) numaralı lâyhâi kanuniyenin halen müzakeresine lüzum olmayıp hıfzına dair olan Dahiliye Encümeni mazbatasını reyî âlinize vaz'ediyorum.

VEHBİ B. (Karesi) — Şurasını dermîyan edeyim ki, meşgul olarak yalnız Musul kalmıştır. Diğer yerler hakkında takibedilen usul oraca da zaten tatbik edilmektedir. Binaenaleyh böyle bir kanunun tedvinine ihtiyâç yoktur.

REİS — Dahiliye Encümeninin mazbatasını reyî âlinize vaz'ediyorum. Mazbatayı kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Mazbatayı kabul etmeyenler el kaldırsın. Dahiliye Encümeninin mazbatasını kabul edilmiştir efendim.

2. — *Ankara'da kâin Taşhan'ın takdiri kıymeti hakkında Ankara Vilâyet Meclisi İdaresiyle Memur'ın Muhakemat Heyeti arasında zuhur eden ihtilâfın halline dair (3/56) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Dahiliye Encümeni mazbatası.*

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti Celilesine

Ankara kasabasında kâin olup heyeti umumiyesinin kıymeti muharreresi (2 500) liradan ibaret bulunan bu seferberlikten sonra musakkafat alım - satımındaki tereffü'e nazaran pek dîn kıymette görülen maaotel Taşhanın şeref ve kıymetiyle mütenasip surette tadili hakkında Muhasebei Vilâyetten vâkıolan talebe binaen 1336 senesinde heyeti muhamminece kıymeti (5 400) lira takdir ve belediye meclisince de tasdik edilmiş ise de vâkı olan itiraz üzerine Meclisi İdarei Vilâyetçe kıymeti mezkûre hanın bedeli icarî senevîsine nazaran takdir olunan kıymette nisbeti âdile ve han mutasarrıfının itirazında isabet görülmeyip Muhasebei Vilâyetin kısmen vârit görülen itirazı veçhile kararı mezkûrun feshiyle mezkûr han ve ote-

lin kıymeti ekseriyetle (50 000) liraya iblâğ olunduğu ve 13 Kânunuevvel 1335 tarihli Kararname mucibince icrayı ticaret ve sanatta istimal olunan musakkafattan istifa olunan vergiye yüzde üç zama icra edilmesinden ve tadil gören kıymetlerin bu zamandan istisnası hakkında kararnamede sarahat olmamasından dolayı mezkûr Taşhan'a Meclisi İdarece takdir olunan (50 000) liranın dört misline göre vergisi ikibin küsur liraya irtika eylediği ve verginin bu dereceyi bulması fahiş addolunarak mezkûr han mutasarrıfı tarafından Meclisi İdare kararı aleyhine vâkı olan itiraz üzerine Büyük Millet Meclisi Memur'ın Muhakematı Tetkik Heyetince ittihaz olunan kararda Meclisi İdarei Vilâyetçe meselenin tetkikinden heyeti muhamminenin takdir ve belediyenin tasdikı muvafık görülmediği halde Meclisi İdarece ayrıca bitaraf muhamminlerin gönderilmesi lâzimededen iken bu cihetten bizzühul hodbehod karar ittihazı muhalifi usul ve kanun olduğundan mazbatayı müstenif bihanın bu cihetten feshiyle kanun dairesinden muamele ifası beyan olunduğu ve Meclisi İdarece buna karşı mülkerreren ittihaz olunan kararda, maaotel Taşhanın heyeti asliyesi müfredatiyle malûm olmasına mebni ayrıca keşfe lüzum görülmiyerek ellibin lira kıymet vazî ve takdir olunmuş ve bu bapta vâkı olacak itiraz üzerine bitaraf muhamminler tarafından keşfedileceğine dair Emlâk Nizamnamesinde birgûna sarahat görülemediği gibi işbu nizamnamenin onuncu maddesi hükmünce meclisi idarelere müttehaz kararın katıyüliera bulunmuş olmasına göre Memur'ın Muhakemat Tetkik Heyetince Meclisi İdare kararı haricez salâhiyet feshedildiğinin bildirildiği ve yanmak ve harabolmak veya bir sebeple şeref ve kıymeti tedenni edilmek gibi tenzili kıymeti mucip esbabdan nâşi 22 Nisan 1318 ve 24 Ağustos 1321 tarihli mülkerrerat ahkâmı ashabı emlâke vaktinden evvel tadilât talebine hak bahsettiği gibi şeref ve kıymetinin sebebi tezeyüdü dahi her hangi mülkün tezyidi kıymet talebi için memur'ını maliyeye salâhiyet bahşedeceği bedîhi olup betahsis Ankara kasabası gibi sınıni vefireden beri tadili umumîden mahrum kalan mahallelerde emlâkin halihazıra göre bu hakkın her vakt istimali muvafık ve zaruri bulunmak itibarıyla Muhasebei Vilâyetin bu husustaki müra-

caatının nefsülemre mutabık bulunduğu ve ancak muhamminlerce takdir ve belediye meclisince itidali tasdik edilmiş olan kıymetin Meclisi İdarece re'sen (50 000) liraya iblağı hakkındaki kararın filhakika Emlâk Nizamnamesinin onuncu madesi hükmünce katiyülicra ise de Meclisi İdare kararlarının katiyeti verginin sarahate esas olan kıymete ve ciheti icraiyesine aidolmak lâzımgelip usul ve şeraiti takdirden her hangi birinin ademiihra veya zühul gibi hâlât vukuunda liehlittetkik mükellefin mafevk meclise hakkı müracaatı da bedihi olduğu ve olbaptaki kavanin icabınca Meclisi İdarei Vilâyet mukarreratının dereci nihayedemercii tetkiki Meclisi Âli Memurîn Muhakemat Heyeti olmasına binaen Heyeti Müşarüniylehaca kıymeti mukadderesi hakkında ittihazolunan kararın salâhiyeti kanuniye dairesinde bulunduğu ve binaberin mucibince muamele ifası lâzımgeliceği bedihi bulunduğu ve ancak Meclisi İdareyle Muhakemat Heyetinin salüfüzükir kararlarında mevzuubahis fesih ve ademisalâhiyet mesaili sureti katiyede haledilmedikçe ne verginin kıymeti mukaddereden istifası, ne de kaydının tashihi mümkün olamayacağından işin tariki mâdelete ircaı için sureti katiyede hal ve takdiri hakkındaki Maliye Vekâletinin 14 . 2 . 1339 tarih ve Vâridatı Umumiye Müdüriyeti 4907/967 numaralı tezkeresi İcra Vekileri Heyetinin 18 . 3 . 1339 tarihli içtimaında ledettezekkür halli keyfiyet zmnında Meclisi Âliye arzı takarrür etmekle ifayı iktizasiyle neticesinin iş'arına müsaade buyurulmasını istirham eylerim efendim.

İcra Vekileri Heyeti Reisi
Hüseyin Rauf

Riyaseti Celileye

Ankara'da kâin Taşhan'ın heyeti muhammenece takdir ve belediyece tasdik olunan kıymetinin bilâhara Ankara Vilâyeti Meclisi İdare sine hilâfı usul tezyidedildiğinden bahsilehan mutasarrıfı tarafından vâkı itiraz üzerine geçen sene Birinci Büyük Millet Meclisi Memurîn Muhakemat Heyeti, Meclisi İdare kararını usul noktasından fesih ve iade etmiş ve Vilâyet Meclisi İdare sine ise keyfiyetin usulüne muvafık olarak tetkik edildiği gibi Emlâk Ni-

zamnamesinin üçüncü maddesi mucibince ittihaz edildiği kararın katiyülicra olup Memurîn Muhakemat Heyetinin feshi vâkı hariç ezsalâhiyet bulunduğunu iddia eylemiş olduğundan işbu fesih ve ademisalâhiyet meselesi halledilmedikçe ne verginin kıymeti mukaddere üzerinden istifası, ne de emlâk kaydının tashihi kabil olmadığından bu bapta sureti katiyede bir karar itası lüzumuna dair İcra Vekilleri Riyasetinden vâridolup sabık Dahiliye Encümenine havale ve devren Encümenimize tevdi buyurulan 20 Mart 1339 tarihli tezkere üzerine tetkikatı lâzime icra olundu.

Filvâkı mevzuubahis 24 Temmuz 1302 tarihli Emlâk Nizamnamesinin onuncu maddesinde emlâk kıymetlerinin takdirine dair Meclisi idarelerce mütte haz mukarreratın katiyülicra olacağı mezkûr ise de bu cihet verginin tarhına esas olan kıymetine ve ciheti icraiyesine aidolmak lâzımgelip usul ve şeraiti takdirden herhangi birinin ademi icrası veya zühul gibi hâlât vukuunda liehlittetkik mükellefin mafevk meclise hakkı müracaatı mahfuz olduğu gibi İdarei Umumiye Vilâyat Kararnamesi mezkûr nizamnameden muahhar olup kararnemenin 67 nei maddesinin son fıkrası ise vilâyat meclisi idareleri mukarreratının sureti umumiye de mercii tetkiki Şûrayı Devlet olacağını göstermiş ve Şûrayı Devletin memurîn muhakematına mütaallik vazafinin sureti ifası hakkındaki 4 Temmuz 1337 tarihli Kanuna müzeyyel 177 numaralı Kanun, İdarei Umumiye Vilâyat Kararnamesinin 67 nei maddesinin son fıkrası mucibince Meclisi idareler mukarreratının Memurîn Muhakemat Heyetinde tetkiki ni tasrih eylemiş olduğundan Ankara Vilâyeti Meclisi idaresinin iddiayı vâkı gayrivârit görürölerek sabık Memurîn Muhakemat Heyetince mütte haz fesih kararı dairesinde ikmalî muamele lâzımgeliceğinin Heyeti Umumiyeye arzı karargir olmuştur.

Dahiliye Encümeni

Reisi namına	Mazbata Muharriri
Karesi	Çatalca
Mehmed Vehbi	Şakir
Kâtip	Âza
Karesi	Çorum
Ali Şuuri	İsmail Kemal

Âza	Âza
Ankara	Canik
İhsan	Süleyman Necmi
	Âza
	Aydın
	Zekâî

REİS — Efendim Ankara'da kâin Taşhanın takdiri kıymeti hakkında Ankara Meclisi İdaresiyle Memurîn Muhakemat Encümeni arasında zuhur eden ihtilâfatın halline dair olan Dahiliye Encümen mazbatasını reyîâlinize vaz'ediyorum.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Tabî ve tevzi edilmeksizin böyle mühim bir meseleyi reye vaz'etmek doğru birşey değildir.

REİS — Efendim muvafık görürseniz ruznameye alalım.

NECİB B. (Mardin) — Ruznameye ithalin hacet yoktur.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Neden hacet yoktur? Kürsüye çık da itiraz et (Reye sesleri)

VEHBİ B. (Karesi) — Müsaade buyurursanız bendeniz izah edeyim. Müzakeresine lüzur görürseniz o vakit tabî ve tevzi edilir, müzakerelere yapılır.

Efendim şurada hepimizin bildiği bir Taşhan var. Bunun kıymetini Maliye az görmüş tadili için Tadil Komisyonuna vermiş. Evvelece bu hanın kıymeti (2 500) lira imiş. Bunu komisyon beşbin lira yapmış. Bu beşbin lirayı Meclisi İdarei Vilâyet ellibin lira yapmış. Buna itiraz ettik. Müsaade buyurun. Neticey hülûsaten arz edeyim. Bu cihetlerin şimdiki mazbata ile alakası yoktur. Memurîn Muhakemat Tetkik Heyetine - ki Şûrayı Devletin bu kısım vazâifini bu heyet görmektedir - «Ellibin lira çoktur» diye Taşhan sahibi itiraz ediyor, «Meclisi İdarei Vilâyet hana adam gönderip odalarını gezmeden bunu yapmıştır. Yeniden adam göndersin, yeniden tetkik etsin, fiyat takdir etsin» diyor. Usulü dairesinde kararın feshini istiyor. Vilâyet Meclisi İdaresi diyor ki «Bu bizim gözümüzün önündedir. Yeniden gidip gezmeye ihtiyaç yoktur, Şûrayı Devlet vazifesini gören Tetkik Heyetinin bunu feshe salâhiyeti yoktur. Çünkü Tadili kıyem hakkındaki Nizamnamede buna dair sarahat yoktur. Meclisi İdarelerin kararı katîdir. «Bu, tefsiri

için Dahiliye Encümenine geliyor. Tetkik Heyeti, esasen kararını vermiş. (Ne demiş sesleri) Hakkımızdır demiş. Birinci Büyük Millet Meclisinde bu karar verilmiş. Meclisi İdarei Vilâyet hakkı yoktur diyor. Şimdi tefsiren Meclise geliyor. Biz diyoruz ki: «Meclisi İdarei Vilâyetin bu itirazı vârit değildir, yani Şûrayı Devlet Tetkik Heyetinin bunu tetkik edemeyeceğine dair olan itirazı vârit değildir. Çünkü Tadili kıyem hakkındaki Nizamnamesi çok eskidir. 1302 tarihli bir Nizamnamedir. Bu kararname, yani İdarei Vilâyet Kararnamesi ise 1329 da, yani 27 sene sonra neşredilmiş bir kararnamedir ve o kararnamede sarahat vardır.

«Meclisi idarelerin bütün mukarneratı şu suretle, yani, istinafen, temyizen ve nihâî bir surette tetkik edilmek üzere Şûrayı Devlete gider» diyor. «Binaenaleyh bu da o itlak meyânına dâhildir ve Şûrayı Devlet vazifesini gören Tetkik Heyetince bu mesele tetkik edilebilir» diyor. Asıl mesele bunu. Diğer cihet, yani, ellibin lira olacak, olmayacak meselesi ayrı bir meseledir. Meclisi İdarei Vilâyetin verdiği karara Tetkik Heyeti istinafen bakabilir mi, bakamaz mı? Mesele budur. Biz bakabilir dedik. Bunu siz de kabul ediyorsanız mazbatayı kabul ederseniz, mesele biter.

REİS — Efendim Dahiliye Encümeninin mazbatasını reyî âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Kabul edilmiştir efendim.

3. — *Sabık Kütahya Mebusu Cemil Beyin, maası 600 kuruştan fazla olan belediye rüesasının ticaret, âşar mültezimliği ve mütaahhitlikle meşgul olmalarının men'ine dair (2/217) numaralı teklifi kanunîsi ve reddine dair Dahiliye Encümeni mazbatası.*

Riyaseti Celileye

Belediye reislerinin icrayı ticarete ve âşar iltizamında serbest bırakılmaları, deruhde eyledikleri vazifei mühimmei resmiye ile kabili telif olmayacağından bahsile bu bapta bâzı takyidat vaz'î lüzumuna dair birinci Büyük Millet Meclisinde Kütahya Mebusu Cemil Bey tarafından vâkı olan ve Lâyiha Encümenince şayanı müzakere görülmekle heyeti umumiyenin 9 Eylül 1339 tarihli içtimamında Dahiliye Encü-

menine havale buyurulan teklifi kanunî tetkik olundu.

Belediye reisleri, memurîni Devletten madu-dolmayıp mahdud bâzı hidematı mahalliyenin ifası için intihapla ve iki sene için o mevkie getirilmiş ahaliden zevat oldukları ve belediye riyasetinden alacakları maaşla temini maişet edememekle beraber, riyasetin muvakkatlığına binaen hariçteki meşguliyeti asliyelerini de terke imkân bulamıyacıkları nazarı dikkate alınarak öteden beri belediye reislerini icrayı ticarete ve âşar iltizamında serbest bırakılmaları yolunda câri olagelen teamül icabatı hâle daha muvafık görülmüş ve binaenaleyh bu bapta yeniden takyidat vaz'ı yolundaki teklifin reddi hususunun Heyeti Umumiyyeye arzı kargir olmuştur.

Dahiliye Encümeni	Mazbata
Reisi namına	Muharriri
Karesi	Çatalca
Mehmed Vehbi	Şakir
Kâtip	Âza
Karesi	Çorum
Ali Şuuri	İsmail
	Âza
	Canik
	Süleyman

AHMED MÂHİR Ef. (Kastamonu) — Reis Beyefendi Mazbata Muharriri Bey mazbatanın mealini yine böyle izah etsinler de anhyalım.

REİS — Efendim belediye reislerinin icrayı ticareten meni'leri hakkında sabık Kütahya Mebusu Cemil Bey tarafından verilmiş bir teklifi kanunî vardır. Onun reddine dair olan Dahiliye Encümeni mazbatasını reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reye vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Mazbata kabul edilmiştir efendim.

4. — *Belediye Kanununun 4 ve 38 nci maddelerinin tefsirine dair (3/150) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresine Dahiliye Encümeni mazbatası (Ruznameye alınmıştır.)*

5. — *Temettü Kanununun (B) cetvelinin ve Rüsümü Belediye Kanununun 12 nci maddesi muaddesinin tefsirine dair (3/9) numaralı İcra Vekilleri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve tefsire lüzum olmadığına dair Dahiliye Encümeni mazbatası.*

REİS — Okunacak :

T. B. M. M. Riyaseti Celilesine

Rüsümü Belediye Kanununun onikinci, on-üçüncü madde muaddesinin (Çift hayvanlı kira binek arabalarından şehri yüz, tek hayvanlı kira binek arabalarından şehri elli, manda, öküz arabalarından kezalik şehri elli ve çift hayvanlı yük arabasından şehri kırk ve tek hayvanlı yük arabasından şehri yirmi ve yük ve binek ve kira hayvanlarından şehri on ve merkeplerden şehri beş kuruş resim istifa olunur) suretindeki sarahatine istinaden Gazianteb livasınca da en mühim yük hayvanatı olan develerden de işbu resmin istifasına karar verildiği iş'ar, mütaakıben Abu Ağazade Ali imzasiyle mevrut telgrafnamede develerden ciheti Maliyece Resim istifa edilmekte olduğundan aynı hayvandan belediyenin ayrıca Resim ahzi mağduriyetlerini mucibolacağı bildirildiği ve madde mezkûredeki «yük ve binek ve kira hayvanlarından» fıkrasının develeri şâmil olup olmayacağı muhtacı tetkik olmakla beraber maddenin develerden istifadeye nazaran mavuzia lehleri ayrı olan her iki Resim de istifasını şâmil olabilir, delâletine göre bu bapta Malienin mütalâası istifsar ve alınan cevapta develerden Trabzon, Diyarbakir, Gazianteb ile havalisinde onar kuruştan Resim alınmakta olup işbu Resim 159 numaralı Kanun mucibince beş misline iblâğ olunarak ahzedildiği gibi ticaret ve nakliyat işlerinde kullanılan develerden Temettü Kanunu (B) cetvelinin ikinci kısmında muharrer olduğu üzere İstanbul'da yirmi, ikinci sınıf şehirlerde onbeş, üçüncü sınıf şehirlerde on, dördüncü ve beşinci sınıf şehirlerde beş kuruş Temettü Vergisi ahzi muktazi iken bu miktar 21 Eylül 1336 tarihli Temettü Kanunu ile on misline iblâğ olduğu ve bu suretle develerden Maliyece alınmakta olan Resim yüksek bir miktara balığ olduğundan bir de bunlardan belediyece Resim ahzi cayı teemmül olduğu ve memleketimizde müstamel (yük, binek ve kira hayvanatı) tâbirinde develerin dâhil olup olmadığı muhtacı tefsir görüldüğünden mahallinin develerden Resmi Beledî istifası hususundaki kararında isabet görülemediği bildirilmiş ve salifülârz izahata göre madde mezkûredeki (yük ve binek ve kira hayvanatı) kaydında develerin dâhil olup olmayacağı muht-

tacı tefsir görüldüğünden berayı tefsir Meclisi Âliye arzı Dahiliye Vekâletinin 21 . 4 . 1339 tarih ve Umuru Mahalliye 1835/13247 numaralı tezkeresinde bildirilmiş ve İcra Vekilleri Heyetinin 28 . 6 . 1339 tarihli içtimasında ledettezekür Meclisi Âliye arzı takarrür etmekle ifayı muktazasıyla neticesinin iş'arına müsaade buyurulmasını istirham eylerim efendim.

İcra Vekilleri Heyeti Reisi
Hüseyin Rauf

Riyaseti Celileye

Rüsümü Belediye Kanununun 13 ncü maddei muaddesindeki «yük ve binek ve kira hayvanları» kaydının yük taşıyan develere de şümulü olup olmadığının tefsiri hakkında İcra Vekilleri Heyeti Riyasetinden vâridolarak Heyeti Umumiyece encümenimize havale buyurulan tezkere tetkik olundu. İbareî kanuniyedeki ıtlaka nazaran yük hayvanları arasında develer de bulunacağı ve bir belediye hududu dâhilinde yatağı olan yük develerinden o belediyece Resim ahzi muvafığı nefsiylemler olacağı cihetle encümenimiz maddei kanuniyenin sarîh olduğunu kabul etmiş ve Heyeti Umumiyeye arza karar vermiştir.

Dahiliye Encümeni	Mazbata
Reisi namına	Muharriri
Karesi	Çatalca
Mehmed Vehbi	Şakir
Kâtip	Âza
Karesi	Çorum
Ali Şuuri	İsmail
Âza	Âza
Ankara	Canik
İhsan	Süleyman Necmi

13 ncü maddei muaddele «aşlı»

(Çift hayvanlı kira binek arabalarından şehri yüz, tek hayvanlı kira binek arabalarından şehri elli, manda ve öküz arabalarından kezalik şehri elli ve çift hayvanlı yük arabasından şehri kırk ve tek hayvanlı yük arabasından şehri yirmi ve yük, binek ve kira hayvanlarından şehri on ve merkeplerden şehri beş kuruş Resim istif olunur. ilk..)

KEMAL B. (Adana) — Manda arabalarıyla belediyenin ne münasebeti var? Doğrudan doğruya köyler ile şehir haricinde bulunan mağazalara nakliyat yapılıyor. Yüküm ağırlımı de-

ruhde eden köylülerdir. Onun için manda arabalarının hariç tutulmasını rica ederim.

VEHBİ B. (Karesi) — Müsaade buyurur musunuz efendim. Bu mesele şimdi mevzu bahis değildir. Bu bir kanundur. Bu kanunun maddelerini tâdil edersek o vakit mevzu bahis olabilir. Şimdi mevcudolan maddeyi okudular, yani bizim tefsire lüzüm yok dediğimiz maddeyi okudular ki, bu madde elyevm kanununda mevcut ve mer'îdir. Zatiâliniz buna muarız iseniz bir teklifi kanunî yapar tâdil ettirirsiniz. Bunun buraya gelmesinin sebebi, binek ve kira hayvanlarından alınan Resim, develere de şâmil midir, değil midir? Kira ve binek hayvanları mutlak olarak zikredilmiş ve onların içinde ester, beygir ve saire diye zikredilmemiştir, alelîtlak zikredilmiştir. Belediye hududu dâhilinde mukayyed olduğundan ve yapacakları süprüntülerin belediye tarafından temizlenmek mecburiyeti bulunduğu nazaran bunlar da bu meyanda dâhildir ve tefsire lüzüm yoktur dedik. Çünkü mutlak olarak zikredilmiştir.

KEMAL B. (Adana) — İtirazım kanunun aşınadır.

VEHBİ B. (Karesi) — Aşlına itiraz ediyorsunuz o halde tâdiline dair teklif yapılmak lâzımdır. (Yataklık sesleri)

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Şehir hayvanatı olmak şarttır.

VEHBİ B. (Karesi) — Onun için şehirde yatağı bulunmak şarttır, köylülere ait değildir, şehirdeki hayvanata mahsustur.

Dr. MUSTAFA B. (Çorum) — Şehirdeki bilûmum zatî hayvanat da dâhil midir?

VEHBİ B. (Karesi) — Belediye hududu dâhilinde yatakları mevcudolan zatî, binek, arabalar ve bilûmum hayvanat dâhildir efendim.

REİS — Musa Kâzım Efendi, buyurunuz!

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — İzah ettiler, hacet kalmadı efendim.

HÜSEYİN B. (Elâziz) — Vehbi Bey! Şehre, köylerden gelen arabalardan alınacak mı?

VEHBİ B. (Karesi) — Hayır efendim, kasaba dâhilinde, belediye hududu dâhilinde mukayyet ve yatakları mevcudolan arabalarla, binek ve kira hayvanlarından...

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Otomobil?

VEHBİ B. (Karesi) — Ona da ayrıca vardır efendim.

REİS — Efendim Rüsümü Belediye Kanununun onüçüncü maddesi muaddelesindeki, kasabada yatakları mukayyed olan yük hayvanatı meyanında develer de dâhil midir, değil midir? diye bir tefsir vardır. Bu tefsirin âdemi-lüzumuna ve maddenin sarahatine dair Dahiliye Encümeni mazbatası vardır. Bu mazbatayı reyî âlilerine vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen ellerini kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'edeceğim. Kabul etmeyenler lütfen ellerini kaldırsın. Dahiliye Encümeni mazbatası kabul edilmiştir efendim.

Takrirler

1. — *Muş Mebusu Osman Kadri Beyin, Zâbitanın terfihî hakkındaki Kanun ahkâmından askerî hesap memurlarının da istifade ettirilmesi-ne dair takriri (4/105 mükerrer)*

REİS — Malûmuâliniz temenni takrirleri hakkında geçen gün müzakere cereyan etti ve teamülî sabıkın devamına karar verildi. Lâkin âzadan birinin encümenler tarafından bir kanun yapılmasına dair temenni takriri itası, teamüllerimiz arasında gayrimevcuttur. Âzadan her hangi bir arkadaşımız, icabeden teklifi kanunîyi yapmak hak ve salâhiyetini haiz olduklarından bunu encümene havale edip etmemek meselesini reyî âlinize vaz'edeceğim. (Edilemez sesleri) Bu takriri...

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Reis Bey müsaade buyurursanız izahat vereyim.

REİS — Buyurunuz efendim, izahat veriniz.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Müzakereye hacet yoktur. Bir teklifi kanunî yapın.

OSMAN KADRİ B. (Muş) — Efendim bu 22 Teşrinievvel tarihli bir Kanundur ki, bu kanunla geçenlerde zâbitanın maaşatına zammiyat yapıldı. Bunda nasılsa bir sehiv eseri olarak - her halde öyle olacak - hesap memurları hariç kalmış idi. Müdafaaî Milliye Encümeninden lâzımgelenlerle görüştük. Bu meselenin böyle bir temenni şeklinde de kabil ve caiz olacağından bahis buyurdular. Bendeniz de bu şekli iltizam ettim. Temenni takrirleri hakkındaki teamülün buna şümülî olmasa gerektir. Binaenaleyh Meclisi Âli müsaade buyurur da takri-

rim encümene havale edilirse bendeniz orada izahat vererek... (Teklif yaparsanız daha muvafık olur sesleri) Peki efendim, teklif yaparım, o halde takririmi geri alıyorum efendim.

REİS — Takrirlerini geriye aldılar efendim.

Evrakı saire

1. — *Şekli Cumhuriyetin tebrikini mutazammın Kastamonu Meclisi Umumîsinin telgrafı.*

Büyük Millet Meclisi Riyasetine

Devri Celîli Cumhuriyetin Vilâyette ilk Meclisi Umumîsini bugün küşadederek âlemi İslâmiyeti ve bilhassa sevgili yurt ve milletimizi Hâkimiyeti Milliye'nin en mükemmel şekli olan Cumhuriyetin ilânı suretiyle aksayı emeline isal buyuran Meclisi Âlileriyle vatani aziz ve mubarekimizi düşman istilâsından istihlâs buyuran Büyük Müncimiz ve Reîsicumhurumuz Gazi Paşa Hazretleriyle rüfekayı Muhteremelerinin temadii afiyet ve muvaffakiyat duasına terdifen Büyük Millet Meclisi Âlisinin de mülk ve millet hakkında feyyaz kararlar ittihazına muvaffakiyeti daavatı tekrar edildiği arz olunur.

Kastamonu Valisi
Fâtin

REİS — Efendim, Müsaade buyurursanız Kastamonu Meclisi Umumîsinin bu telgrafına münasip bir cevap verelim (Hay hay sesleri)

REİS — İzmir'e ecnebi tâbiyetinde avdet eden Rumlar hakkında ne gibi tedabir ittihaz edilmekte olduğuna dair Zonguldak Mebusu Tunalı Hilmi Beyin sualine Dahiliye Vekili Ferid Beyin cevabı vardır. Şurasını arz etmek isterim ki, İzmir'e gelen Rumlar hakkındaki bu suali Saruhan Mebusu Vâsıf Bey vermiştir ve bu Celseye tâlik olunmuştur, fakat bu suali diğer bir arkadaşımız ayrıca iradetmiş olduğundan ona cevap verilecektir.

Riyaseti Celîleye

Mübadeleye tabi Rumların Ecnebi tâbiyeti altında İzmir'e hattâ Türkiye'mizin sair mahallerine avdet etmelerine karşı ne gibi tedbirler alınmış olduğu sualine Dahiliye Vekâletince şifahen cevap verilmesini teklif ederim.

Zonguldak
Tunalı Hilmi

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Kütahya)

— Efendim! Gerek Saruhan Mebusu Muhteremi Vâsıf Beyefendi ve gerek aynı sualde kendilerini istihlâf eden Zonguldak Mebusu Muhteremi, Lozan Muahedesi ahkâmı mahsusasına nazaran mecburî mübadeleye tabi tutulan Rumların memleketimize avdet etmeleri ihtimalinin mevcud olup olmadığı ve bunlar hakkında ne muamele edildiğini sual ediyorlar. Sualleri şüphesiz bir meseleî mühimmedir ve İzmir harekâtı harbiyesi nihayet bulduğu günden beri, bilhassa Mübadele Mukavelesinin akdi zamanından beri Dahiliye Vekâleti ve Hükümet mahallî hükümetler bu meseleyi kendilerinin kudretleri derecesinde, ellerindeki vesaitin kabiliyeti derecesinde kemali ehemmiyetle takibetmişlerdir. Bunun bu suretle vâkı olduğunu iptidadan başlayıp bugüne kadar devam eden dosyaların tetkikatından anlıyorum. Mamafih meselenin ehemmiyetine binaen Heyeti Celileniz huzurunda meseleyi izah edeceğim. Evvelâ iki ciheti birbirinden tefrik etmek lâzımdır. Birincisi; meselenin ciheti hukukiyesidir. İkincisi; meselenin tatbikat ve fiiliyatıdır. Çünkü meselenin ciheti hukukiyesi hakikaten nazarı dikkati celbedecek mahiyettedir. «1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren Türk arazisi dâhilinde mütemekkin Rum Ortodoks dininde bulunan Türk tebaası, nazarı dikkati âlilerini celbederim. «Türk tebaası ile Yunan arazisinde mütemekkin, Yunan idaresinde bulunan Müslüman Yunan tebaasının mecburî mübadelesi icra edilir. Bu eşaştañ hiç birisi mezkûr hükümetlerin müsaadesi olmadıkça ne Türkiye’de, ne de Yunanistan’da tekrar ikamet edemeyeceklerdir.» nazarı dikkati âlilerini celbetmiş olduğu veçhile burada mübadeleye tabi olması mevzuubahsolar Rum Ortodoks dininde bulunanlar yalnız Türk tebaasına munhasırdır. Demek ki, eenebi tâbiyyetini öteden beri ihraz etmiş bir Rum mevcut işe onlar mübadele mukavelesine tabi değildir. (Çok fena sesleri) Gelecek efendim! Oraya da geleceğim. Tatbikat ve fiiliyat diyeceğiz. O zaman arz edeceğim. Bendeniz meselenin ciheti hukukiyesini arz ediyorum. Sonra ikinci bir mesele var. «Ortodoks dininde bulunan Rum» denince bir de diğerecenebi devletlerden maada Yunanistan’ın tabiiyyetinde bulunan Rum var. Yunanistan tâbiyyetinde bulunan Rumlar dahi mübadeleye tabi’ değildir. Mübadele Mukavele-

namesinin ikinci maddesi bu hususta sarahati tammeyi haizdir. Demek ki, esas olmak üzere takibedeceğimiz ve mübadele dolayısıyla memleketimize ayak basmasını men’edeceğimiz kısım, vaktiyle Türkiye tâbiyyetinde bulunan Rum Ortodoks dininde bulunan Rumlardır. Bunlar şimdiye kadar mübadele edilmiş olanlardır. Mübadele edilmeyenler ötede beride mevcud olup, mübadeleleri icra edildikten sonra aynı mahiyeti iktisabedeceklerdir. Bu suretle mübadeleye tabi’ olanlar yine Mübadele Mukavelesinin yedinci maddesi mucibince mahallerine vâsıl olur olmaz Türk tâbiyyetini kaybedeceklerdir. Ondan sonra Yunan tabiiyyetini iktisabetmiş olacaktırlar. Fakat tekrar arza mecbur oluyorum. Yunan tabiiyyetini iktisabetmiş olmakla beraber mübadeleye tabi oldukları için sarahati katiye ile bunların memleketimize gelmeleri memnu’dur. Yunan tabiiyyetini iktisabedeceklerini söyleyişim kendileri hakkında tatbik edilebilecek mevaddı kanunîyeye bir istinatgâh olmak üzere. Şimdi efendim! Demek ki hukuki noktai nazardan mübadeleye tabi’ ve memleketimize avdet etmesi memnu’ olanlar muayyenidir. Bunlar memleketimize iki türlü gelebilirler. Birisi; doğrudan doğruya pasaportsuz ve kaçak suretiyle.. Hükümet bundan haberdar olduğu zaman ilk yapacağı iş bunları takibedip taretmek olacaktır. Bunlar hakkında hiçbir mesele mevzuubahis değil. Mesele nereye inhisar ediyor? Meselenin inhisar ettiği nokta, eenebi pasaportlarını haiz olmak üzere memleketimize geleceklerin hüviyetlerinin tahkiki meselesine munhasırdır. Meselenin tatbikat ve fiiliyatı bilhassa bu noktaya munhasırdır. Demek ki eenebi pasaportlarının tetkiki meselesine inhisar ediyor. Memleketimize gelecek eenebilerin...

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Sahte pasaport ve namı müstearla da geliyorlar.

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Evet efendim! Namı müstearla geliyorlar. Namı müstearla memleketimize gelecek eenebilerin hüviyetlerinin tetkiki ve onların memleketimizde ikamet ve seyir ve sayahat edebilmeleri için 2 Mart 1331 tarihli bir Kanunumuz vardır. Bu kanunda vâzın kanun, memleketimize gelen eenebilerin onbeş gün zarfında birçok tafsilâtını sayarak ismini, mahali ikametini, mahallî tevellüdünü, beraberinde bulunan kimseleri ilh..

Bütün sarahatiyle buldukları memleketin polisine ihbar etmekle mükellef tutmuştur. Kezalik o memlekettten başka bir tarafa gitmek isterlerse gittikleri mahalde yine almış oldukları ikamet vesikalarını tescil ettirmek mecburiyetindedirler. Eğer bunu yaptırmazlarsa haklarında bu 2 Mart 1331 tarihli Kanunun ahkâmı veçhile muamele yapacağız. Cezaya tabi' olacaktır. Bu 2 Mart 1331 tarihli Kanunun dördüncü maddesinde bir kayıt vardır ki, bu mesele bilhassa sayanı kayıttır. Hüviyetini yanlış olarak irae eden bu tarzdaki ecnebilerin onbeş günden iki seneye kadar hapsedilmeleri veya beş Osmanlı altınından yüz Osmanlı altınına kadar cezayı nakdî vermeleri gelir ve 2 - 3 ncü maddelerde mevzu' ahkâma riayet etmiyenler bir Osmanlı altınından beş Osmanlı altınına kadar cezayı nakdiye mahkûm edileceklerdir. Demek ki, elimizde bir kanun mevcuttur ve o kanun da, hüviyetini yanlış olarak irae eden bu tarzdaki ecnebilerin onbeş günden iki seneye kadar hapis cezasıyla teeziye edilmeleri gibi bir kuvvei müeyyideyi havi bir kanundur. Evvelâ bu tarzda hüviyetini saklıyarak memleketimize gelenler hakkında tatbik edilecek bu maddedir. İkincisi; yine aynı kanunun beşinci maddesi mucibince memaliki Osmaniyede seyahat eden, ikamet eden her hangi bir ecnebiyi ieraî siyasî, idarî, inzibatî esbaba istinaden Dahiliye Nazırı derhal re'sen veya Meclis kararıyle memlekettten tard ve teb'ideder. Demek ki Hükümet meseleyi tâmik ediyor. Neticesine vâsıl olur olmaz icabına göre hareket edecektir. Elimizde iki türlü kuvvei müeyyide var. Birisi; kanunun tasrih ettiği mevad mucibince bu gibi kimseleri mahkemeye sevk ederek cezalandırmak, diğeri; gerek kallelicra ve gerek cezanın icrasından sonra kollarından tutup dışarıya atmak. Binaenaleyh Hükümetin salâhiyeti bu hususta mevcuttur ve kâfidir. Hattâ bu kanun mucibince muharrer cezalar sulh hâkimlerine dair olan kanuna tevfiik edilir. Dahiliye Vekâleti meselenin bidayetinden beri muhtelif şikâyetler ve gazeteler tarafından muhtelif makaleler neşredilmiş olması itibariyle her defasında meseleyi mahallinde tetkik etmiş ve bundan maada 16 Mayıs 1339 ve 5 Eylül 1339 tarihlerinde gerek bu kanunu, gerekse mukavelenâmenin ahkâmını tafsilen tatbik etmek üzere talimatname gönderilmiştir. Bu talimatnameyi arz etmeğliğime lüzum yoktur.

Çünkü uzun uzun maddelerdir. Bu talimat; polis memurlarımızın, zabıta memurlarımızın gelen ecnebilerin pasaportları üzerinde ne tarzda taharriyat icra etmeleri lâzımgeldiğini ve hattâ şüpheleri olacak olursa mahallerinden nüfus tezkerelerinin, tevellüt tezkerelerinin celbedilmesini ve nihayet yine şüpheleri olursa Emniyeti Umumiye'yi, Merkezi haberdar etmek suretiyle gayet sıkı birtakım tertibata tabidir. Buna rağmen şikâyet daima mevcuttur. Hattâ dün gelen (Türk Sesi) namındaki İzmir gazetesinde yine aynı suretle bâzı Yunanlı Rumların geldiğine dair şikâyet mevcuttu. (Türk Sesi) gazetesinin muhtelif nüshalarında bu tarzda şikâyetler meydana konmuş ve dakikasında da Hükümeti mahalliyeye muhabere ederek meseleyi hal ve takibetmeye teşebbüs ve gayret edilmiştir. Bu muhaberatın mahallî hükümetlerin bize verdikleri izahata göre evvelâ arz etmiş olduğum veçhile bâzı Yunanlı Rumların geldiği görülmüş, bâzı ecnebi tâbiyetinde; bilfarz Bulgar tâbiyetinde rumların geldiği görülmüş, fakat bunların haricinde değil, aslen Rum Ortodoks olmadıkları, Katolik ve Protestan oldukları halde memlekette öteden beri yerleşmiş birtakım İngiliz, Fransız, İtalyan... ilh. Ecnebi tâbiyetindeki hakiki ecnebilerin dahi o memleketin itiyadatına tebaan Rumca konuşmaları, Rumlardan tefrik edilmeyecek surette bulunmuş olmaları...

OSMANZADE HAMDİ B. (İzmir) — Öyle bir şey yok...

DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla) — Öyle bir şey vardır efendim ve ispat edeceğim ve muhterem arkadaşlarımızdan birinin resmî ifadatiyle ispat edeceğim. Buyurduğunuz mesele o kadar varıttır ki, dosyalarımızın içinde muhterem Mustafa Abdülhâlik Beyefendinin İzmir vilâyetinde buldukları zaman bilhassa vâkı olan iş'aratı da bu mesele üzerine istinadolunmuştur. Bu suretle iş'arat vâkı olmuştur. Memleketin içerisinde teessüf olunur ki, diyorlar, birtakım ecnebler Rumca konuşmayı itiyadedinmişler. Âdetâ bunlar Rum gibi Rumca tekellüm ettiklerinden kendilerinin sokaklarda görülmesi bu tarzda şikâyetleri dâi olmuştur. Dahiliye Vekâleti o kadar tazyik etmiştir ki, Mustafa Abdülhâlik Bey diyorlar ki, eğer tek-mil Rumca konuşanları kovmak lâzımgelirse

emrediniz de kovayım. Yani buraya kadar gitmiştir. Sonra zabıtamızın bu hususta elinden gelen vazifeyi ifa ettiğine diğer bir delil de son zamanlarda Yunanistan Hükümeti Maslahatgüzarının İstanbul'da bulunan Hariciye Mümessilimize vukubulan mütaaddit şikâyatıdır. Yani polisimiz memleket içerisinde bu tarzdaki muzır adamların ve bilhassa mübadeleye tabi bulunan Rumların katiyen ayak basmamaları için elinden gelen mesaiyi ibraz etmiştir. Efendim, bütün tetkikat neticesinde eğer gazeteler tarafından vâkı olan neşriyatta veyahut muhtelif zevat tarafından vâkı olan şikâyatta, madde dermiyan edilmiş olsa mesele çok basittir. Madde yoktur, yalnız «Kordonda Rumea konuşuyorlar bunlar yeniden memleketimize doluyorlar» diyorlar. Fakat kimler doluyorlar? Bu, yoktur. Madde tasrih edilmiş ise bilmiyorum. Şüphesiz ki Hükümet vazifesini derhal ifa etmiştir. Gazete mâkalelerinden birinden bahsediyorum. Diyor ki : Bunları biz Hükümete haber verdik ve Hükümet de bunları derakap lâıyk oldukları surette tecziye etti ve kollarından tuttu, attı diyor; Sadayı - Hak gazetesinde.

RAGIB B. (Kütahya) — Demek ki, gelmiş.
DAHİLİYE VEKİLİ FERİD B. (Devamla)
— Gelmemiştir demiyoruz efendim. Binaenaleyh Hükümet kendisinin ilmi dâhilinde ve kendisinin teşkilâtı dâhilinde bu tarzda bir vakaya muttali olur olmaz, tabii kendi uhdesine düşen vazifeyi ifa etmiştir. Eğer arz etmiş olduğum veçhile şikâyet eden arkadaşlarımız tarafından madde tasrihiyle beyanat vâkı olacak olursa tabiidir ki, İzmir Hükümeti ve diğer vilâyetler, hükümatı mahalliye demin arz etmiş olduğum veçhile mevaddı kanuniyeye müsteniden tabii bu vazifesini ifada bir dakika teahhur ve taallül etmiyecektir. En son olmak üzere bugün aldığım telgrafta dahi bugüne kadar, takriben kırk, kırkiki kişinin bu tarzda şüpheli olarak geldiği, fakat bunlar hakkında vâkı olan tetkikat neticesinde bunların hakiki eenebi bulunduğu tasrih edilmiştir. Binaenaleyh memleketimize malûmatımız dâhilinde bu tarzda dâhil olmuş elyevm tetkik edilmekte olan, üç Fransız pasaportlu adamdan başka elimizde ve vilâyetlerimiz dâhilinde böyle bir kimse yoktur. Böyle kimselerin mevcudiyetini ispat ve ihbar edecek olanlar olursa biz maalmemnunıye kolundan tutup atmaya müheyyayız.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Reis Bey müsaade buyurumuz sual hakkında soracak değilim. İki kelime arz etmek isterim. Bilhassa İstanbul, Samsun, Trabzon bahusus İzmir'de eğer deniz zabıtası kuvvetleştirilecek olursa bu bapta masraf dahi edilse eminim ki, millet ve Devlet kâr edecektir. Verdikleri izahatı kâfi görmüyorum.

ŞEVKİ B. (Gümüşane) — Bunu anlamak istiyoruz ki, İstanbul'dan...

REİS — Suâl sahiplerinden başka kimse soramaz.

Sorular, cevaplar (Devam)

6. — *Ergani Mebusu İhsan Hâmid Beyin, istikrazı dâhilî hakkında Maliye Vekâletinden sual takrirî (6/38)*

REİS — Efendim; İhsan Hâmid Beyin sualine Maliye Vekili Hasan Fehmi Bey cevap vermektedir.

İhsan Hâmid Bey geçen celsede bulunmadığı için bugüne tâlik olunmuştu. İhsan Hâmid Bey burada mıdır? (Hayır sesleri) O halde sual hükümden sâkit olmuştur. Maliye Vekili Bey diğer suallere cevap verecektir.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Sualler ruznamede yoktur efendim.

REİS — Efendim! Her vakit suallere vekillerin gelip cevap vermek hakkı vardır.

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarî Şarki) — Ruznameye suallerin ya hepsi yazılmalıdır. Yahut hiçbir şey yazılmamalı. Bazan yazılıyor, bazan yazılmıyor.

REİS — Efendim vekiller ruznamede bulunan suallere her zaman cevap verebilir. Binaenaleyh Vekil Bey suallere bugün cevap vermek istiyorlar. Buradadır. Bunlara cevap verecektir. (Ruznamede yok sesleri) Ruznamede olmasına lüzum yoktur.

7. — *Antalya Mebusu Râsih Efendinin, Dünyûnu Umumiyedeki seyyiat ve suiistimalâta ve Yunanlı memur istihdamına dair suali ve Maliye Vekili Hasan Fehmi Beyin şifai cevabı (6/46)*

REİS — Dünyûnu Umumiye hakkında Râsih Efendinin sual takririni okuyoruz.

Riyaseti Celileye

Dünyûnu Umumiyedeki seyyiat ve suiistimalât ve Yunanlı memur istihdamına dair (Fâni Ziya)

imzasiyle İstanbul matbuatında münteşir ve Dü-yünü Umumiye Komiseri Zekâi Beye hitabeden mektup muhteviyatı câlibi dikkat olduğundan Hükümetin bu bapta neticeci tetkikatını ve bah-solunan suiistimalin önüne geçilip geçilmediğini ve mektupta münderiç onaltı maddeye süratle ve sıfahen cevap vermek üzere Maliye Vekilinden sual ederim efendim.

20 . 11 . 1339

Rasih

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B.
(Gümüşane) — Murad Beyinde bir sual takriri vardır. Aynı şeyi teyidediyor. O da okunsun. (Burada yok sesleri)

REİS — Efendim, Râsih Efendi buradadır. Onun sualine cevap verin.

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B.
(Devamla) — Gazetelerdeki neşriyattan daha çok evvel, hattâ İstanbul İdarei Milliyeye intikal ettiği günden itibaren Maliye Vekâleti Dü-yünü Umumiye mesaili ile alâkadar olmuştur. Di-ğer devairi Devlet gibi bütçesini talebettik, verdiler. Tetkik ediyoruz. Muvazenei Umumiyeyle beraber neticesi Heyeti Celilenize

arz edilecektir. Mükerreren, fazla memurların çıkarılması için talepte bulduk İda-rece ve arzumuza mümaşatkâr bulundular. Fazla görünen memurların kısmı mühimmini ihracettiler. Bir aydan itibaren Dü-yünü Umumiyede üç maliye müfettişi teftişatla meşguldür. Uzun senelerden beri teftiş gör-medığı için teftişat temadi ediyor. Henüz hitama ermedi. Teftişatın hitamında verecekleri raporun hulâsasını Heyeti Celilenize arz ederim. Biliyoruz ki, münkariz olan Osmanlı İmparatorluğundan, yeni doğan Türkiye Cumhuriyetine isabet eden düyunumu-zu, tediye akçesinin tâyini mahiyetinden sonra ödiyeceğiz. Binaenaleyh düyunu umumiye meselesi Lozan'da muahedenin imzalandığı zaman-dan farklı değildir. Teftiş neticesini de arz edeceğim.

RASİH Ef. (Antalya) Mademki cevabı teftiş neticesine tâlik ediyorlar, benderiz ona intizar edeceğim.

MALİYE VEKİLİ HASAN FEHMİ B.
(Devamla) — Fakat teftiş neticesinde bâriz bir şey görülürse Heyeti Celilemize arz ederim.

4. — İNTAHABAT

1. — *Divanı Muhasebat Reisi evvel ve reisi sanileri intihabatı.*

REİS — Efendim bugünkü ruznamemize başlamazdan evvel Divanı Muhasebat Reisi evvel ve reisisanilerinin intihabatı vardır. Ev-velce verilen karar mucibince Divanı Mu-hasebatın Reisi evvel ve Reisisanileri Heyeti Celileniz tarafından intihabedilecektir. (Ayrı ayrı sesleri) (İkisi bir sesleri)

REİS — Efendim, Reisi evvel bir kâğıda yazılacaktır. Reisisani diğer kâğıda yazılacaktır.

AHMED HİLMİ B. (Kayseri) — Efendim Müsterek Encümenin tesbit ettiği nam-

zetler var, okunsa da onlardan intihabedilse..

REİS — Efendim! Müsterek Encümenin tesbit ettiği namzetler tabi ve tevzi olunmuş-tur. Matbuu âzayı kiramın cümlesinde var-dır. Reylerini istimal buyurmayan rüfeka varsa lûtfen istimal buyursun, isihali âra hitam bulmuştur efendim.

Niyazi Bey (Mersin), Resul Bey (Bitlis), Rahmi Bey (Sivas), tasnifi âraya memur-durlar.

Efendim berayı istirahat on dakika Celseyi tatil ediyorum.

Hitamı celse; saat : 3.00

İKİNCİ CELSE

Bed'i müzakeratı; saat : 3,39

REİS — Ali Fethi Beyefendi

KÂTİPLER : Ruşan Eşref B. (Karahisarı Sahib), Mahmud B. (Siird)

REİS — Efendim celseyi açıyorum.

5. — MÜZAKERE EDİLEN MEVAD

1. — *İstiklâl Madalyası Kanununun tefsirine dair İcra Vekileri Heyeti Riyaseti tezkeresi ve Müdafaa-i Millîye Encümeni mazbatası (3/44) (1)*

REİS — Bugünkü ruznamemizde Affı Umumi Kanununun bakiye müzakeresi vardır. Fakat ona geçmezden evvel, müsaade buyurursanız İstiklâl Madalyası Kanununa madde müzeyyele ilâvesine dair Müdafaa-i Millîye Encümeninin teklif ettiği maddeyi geçenlerde Heyeti Celile kabul etmişti. Bunun ikinci defa müzakeresi icab ediyor. Bunun ikinci defaki müzakeresini bitirelim. Ondan sonra ona geçelim. İkinci defa müzakeresi icra edilen kanunlar hakkındaki Nizamname-i Dahilî ahkâmı mucibince söz almak isteyen rüfeka yalnız tâdil takriri vermek isteyen rüfekadır. İstiklâl Madalyası Kanununa ilâve edilmek istenilen maddeye dair tâdil takriri var mıdır efendim. (Yok sesleri)

ALİ B. (Karahisarı Sahib) — Var efendim.

Madde-i kanuniye

Hidematı fevkalâde ve fedakâraneleri görülenlere verilecek olan İstiklâl Madalyası, İstiklâl mücedelât ve muharebatının mebdai olan 15 Mayıs 1335 ten seferberliğin Meclisi Millîce kabul ve ilân edilecek olan tarihi hitamına kadar seb'k eden hidamata mukabil ita kılınır.

REİS — Tâdil takrirleri veren rüfeka söz söyleyebilir.

ALİ B. (Karahisarı Sahib) — Encümen o o vakit seferberliğin hitamının kabul ve ilân

edileceği zamanı müntaha olarak göstermişti. Halbuki seferberliğin hitamından evvel bu tefsir yazılmıştı. Tabiatıyla o tarihi zikretmek icab eder. Buna ait bir tâdil takriri veriyorum. Encümen, seferberliğin hitam bulduğunu ilân ettiği tarihi gösteriyor. «1 Teşrinisani 1339 tarihi» seferberliğin kabul ve ilân edildiği gündür. Halbuki evvelce seferberliğin hitamı malûm değildi.

REİS — Efendim! Bilâhara Heyeti Âliyenizden geçen bir madde mucibince seferberliğin nihayeti ilân olunmuştu. O da, 1 Teşrinisani 1339 tarihidir Müdafaa-i Millîye Encümeni Mazbata Muharriri diyor ki, maddenin (Seferberliğin hitamının Meclisi Millîce kabul ve ilân edildiği 1 Teşrinisani 1339 tarihi olarak) tashih ve kabul buyurulmasını teklif ediyorlar.

ZEKİ B. (Gümüsane) — Tarihi kaç?

REİS — 1 Teşrinisani 1339.. O halde reyî âlinize vaz'edeceğim. Fıkrai ahirede Seferberliğin hitamının kabul ve ilân edilen 1 Teşrinisani 1339 tarihi olarak tasrihi.

ALİ SÜRÜRİ Ef. (Karahisarı Sarki) — Seferberliğin kabulü değil, hitamı tarihi...

REİS — Zaten öyle.. Seferberliğin hitamının Meclisi Millîce kabul ve ilân edildiği 1 Teşrinisani 1339 tarihine kadar.

FERİD B. (Corum) — Bu tarih tasrih edilmezse seferberlik bu zamana kadar kabul edilmiş olur.

ALİ B. (Karahisarı Sahib) — Pekâlâ.. Mak-sat o tarihi zikretmektir.

REİS — Müdafaa-i Millîye Encümeni Mazbata Muharriri Beyefendi de kabul ediyorlar. «Seferberliğin tarihi hitamı olan 1 Teşrinisani 1339 tarihine kadar seb'k eden hidamata mu-

(1) Birinci müzakeresi 63 ncü İçtima zabtındadır.

kabil ita olunur» (Hitamı olan, müsadif olan sesleri) Efendim! Kanun verilen tâdil takriri mucibince şu şekli alıyor:

İstiklâl Madalyası hakkındaki Kanuna madde müzeyyele ilâvesine dair Kanun

Madde kanuniye : Hidematı fevkalâde ve fedakâraneleri görülenlere verilecek olan İstiklâl Madalyası, İstiklâl mücadelât ve muharebatının mebdei olan 15 Mayıs 1335 ten seferberliğin tarihi hitamı olan 1 Teşrinisani 1330 tarihine kadar sebk eden hidemata mukabil ita olunur.

REİS — Bu şekli muaddeli reyî âlinize vaz' ediyorum. Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize arz ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Şekli muaddel kabul edilmiştir efendim.

2. — *Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti ile Lehistan Hükümeti arasında münakit Muahadenet Muahedenamesi ile Ticaret mukavelenameleri hakkında (1/288) numaralı lânhai kanuniye ve Hariciye Encümeni mazbatası*

REİS — Buyurunuz Paşa Hazretleri!

BASVEKİL VE HARİCIYE VEKİLİ İSMET PAŞA (Malatya) — Muhterem efendiler Lezan'da cereyan eden müzakere siyasiye esnasında Lehistan Hükümetiyle de muahade mukaveleler akdini müzakere ettiğimiz malûmunuzdur. Lehistan Cumhuriyetiyle tesisi münasebet etmek ve onunla münasebetimizi muavyen muahade ve mukavelelere istinad ettirmek, Meclisi Âlinizin arzusuna tercüman olarak Hükümetin arzu ettiği, biran evvel intacetmek istediği bir şavadır. Muahade ve mukavele burada Hariciye Encümeni Âlisinde müzakere edildi. Münasebatı hariciyemizin tevsi' ve tesisini istihdaf eden böyle bir neticevi Heyeti Celilenin ruznamede dâhil olan mevaddı saireye tercihan bugün müzakeresini Hükümet namına teklif ederim. (Muvafık sesleri) (Affı Umumî Kanunu var, sesleri)

REİS — Efendim bugünkü ruznamede Affı Umumî Kanununun müzakeresi var. Affı Umumî hakkındaki Kanunun heyeti umumiyesine devam etmekten ibaretti. Başvekil Paşa Hazretleri Lehistan'la akdedilmiş olan mukavelâtın müzakere edilmesini teklif ediyorlar. Bu tekliflerini reyî âlinize arz ediyorum.

Lehistan'la akdedilmiş olan muahade ve mukavelâtın her şeye tercihan müzakeresini kabul eden zevat lütfen ellerini kaldırsın. Kabul etmeyenler ellerini kaldırsın. Lehistan'la akdolan mukavelât müstacelen müzakere edilecektir. Efendim! Bir sureti âzayı kirama tevzi' olunmuştur.

Türkiye ile Lehistan arasında münakit Muahadenet Muahedenamesi bir taraftan,

Türkiye,

Diğer taraftan,

Lehistan,

Geçmiş asırlarda Türkiye ile Lehistan Cumhuriyetinin yekdiğerlerine karşı izhar etmiş oldukları muhadeneti samimiyenin revabıtını betokrar tesis ve teşyid arzuyu samimisinde oldukları,

Türkiye ile Lehistan arasındaki şu muhadenet, tarihin en sert tecrübelerine mukavemet etmiş olduğunu nazarı itibara aldıkları,

Ve iki devlet beyninde iadei münasebat olunca işbu münasebatın kendi milletlerinin saadet ve refahiyetine hâdim olacağı kanaatini her ikisi de perverde ettikleri cihetle,

Bir Muahadenet Muahedenamesi akdine karar vermişler ve bu bapta murahhasları olmak üzere:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Hariciye Vekili ve aynı Mecliste Edirne Mebusu İsmet Paşayı,

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Sıhhiye ve Muaveneti İctimaiye Vekili ve aynı Mecliste Sinob Mebusu Doktor Rıza Nur Beyi,

Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin sabık İktisat Vekili ve aynı Mecliste Trabzon Mebusu Hasan Beyi.

Ve Lehistan Cumhuriyeti :

Bern'de Fevkalâde Murahhas ve Ortaelçi Mös-yö (Jan Modzelefski) yi,

Ortaelçilik Müsteşarı, Hariciye Nezareti Şube Reisi Mös-yö (Aleksandr Lâdos) u, ve Sanayi ve Ticaret Nezaretinde Daire Müdürü Mös-yö (Hanrik Tenenbavm) ı tâyin etmişlerdir.

Müşarünileyhim usulüne muvafık görülen salâhiyetnamelerini badettebliğ ahkâmı âtiyeyi kararlaştırmışlardır :

Madde 1. — Türkiye ile Lehistan Cumhuriyeti beyninde ve kezalik iki devletin tebaaları ara-

sında gayrikabili ihlâl sulh ve samimî ve ebedî muhadenet câri olacaktır.

Madde 2. — Tarefeyni Âliyeyni Âkıdeyn, iki devlet arasındaki diplomasi münasebatını hukuku düvel esaslarına tevfiikan tekrar tesis hususunda ittifak etmişlerdir. Tarefeyn, her birinin sefirleri, elçileri ve diplomasi ajanlarının, diğerinin arazisinde en ziyade mazharı müsaade olan milletin memurîni mümasesiline bahşolunan imtiyazat, ihtirammat, muafiyet ve istisnaattan mütakabiliyet şartıyla müsefidolmalarını kabul ederler.

Madde 3. — Tarefeyni Âliyeyni Âkıdeyn, bugünkü tarihli bir Ticaret Mukavelesi ve bir İkamet Mukavelesi akdetmek hususunda mutabık kalmışlardır.

Madde 4. — İşbu muahedename tasdik olunacak ve tasdiknameler süratî mümkinıyla «Bern» de teati olunacaktır. Mez-kûr muahedename, tasdiknamelerin teatisinden onbeş gün sonra iktisabı meriyet edecektir.

Tasdikan kilmakal tarafeyn murahasaları işbu muahedenameyi imza ve mühürleriyle tahtim etmişlerdir.

1923 senesi Temmuzunun yirmüçüncü günü Lozan'da iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

İsmet	J. Modzelefski
Rıza Nur	Aleksandr Lâdos
Hasan	H. Tenenbavn

Türkiye ve Lehistan arasında münakit Ticaret mukavelenamesi bir taraftan,

Türkiye,
ve diğer taraftan,
Lehistan,

Münasebatı ticariyei mütakabilelerini tanzim arzusunda buldukları cihetle;

Bir Ticaret Mukavelenamesi akdine karar vermişler ve bu bapta murahasaları olmak üzere :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti:

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Hariciye Vekili ve aynı Mecliste Edirne Mebusu İsmet Paşayı, Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili ve aynı Mecliste Sinob Mebusu Doktor Rıza Nur Beyi,

Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin sabık İktisat Vekili ve Aynı Mecliste Trabzon Mebusu Hasan Beyi;

Ve Lehistan Cumhuriyeti :

Bern'de Fevkalâde Murahhas ve Ortaelçi Mös-yö (Jan Modzelefski) yi,

Ortaelçilik Müsteşarı Hariciye Nezareti Şube Reisi Mös-yö (Aleksandr Lâdos) u

Ve Sanayi' ve Ticaret Nezaretinden Daire Müdürü Mös-yö (Hanrik Tenenbavn) ı, tâyin etmişlerdir.

Müşarünileyhim usulüne muvafık görülen salâhiyetnamelerini badettebliğ ahkâmı âtiyeyi kararlaştırmışlardır :

Madde 1. — Tarefeyni Âkıdeyn, toprakları arasında mütakabilen ticaret ve seyrisefain serbestisi câri olacaktır. Binaenaleyh Tarafeyni Âkıdeyn münasebatı mütakabilei ticariyelerine, ithalât, ihracat ve transite mütaallik bir gûna memnuiyet ve tasdik ile ikai mevani' etmemevi taahhüdederler.

Maahaza Tarafeyni Âkıdeyn,

(1) Milletın hayatı maişetine elzem olan menabii muhafaza ve faaliyeti iktisadiyesini vîkaye etmek için;

(2) Emniyeti Devlete mütaallik esbaba binaen;

(3) Zabıtai sıhhiyeye mütaallik esbabdan dolayı veyahut hayvanat ve nebatatı müfidenin emraza, haşarat ve tufeylâtı muzırrava karşı himavesi ve bilhassa bu bapta beyneddüvel kabul edilmiş olan kavaide tevfiikan sıhhati umumiye-nin temini için;

(4) Devlet inhisarlarına tâbi eşya için;

(5) Dâhilde eşyayı mümasesilei mahalliyenin istihsaline, fûruhtuna, nakline veya istihlâkine mütaallik olarak kavanîni dahiliye ile tesis edilmiş veya edilecek olan memnuniyat ve tahdidatın eşyayı ecnebiyeye tatbiki için;

(6) Altın sikkenin veya altın madeninin ihracını menetmek için;

İthalât ve ihracat için memnuniyat ve tahdidat tesis etmek hakkını muhafaza ederler.

Madde 2. — Tarefeyni Âkıdeyn beynelmilel transite en ziyade müsaıdolan yollarda eşhasa, eşyayı zatiyeye, emtiaya ve her nevi' eşyaya, ir-

salâta, sefain ve merakibe, arabarlara, vagonlara veya diğcr vesaiti nakliyyeye transit suretiyle mürur hakkını - bu hususta yekdiğerlerine en ziyade naili müsaade millet muamelesi temin ederek - mütekabilen bahşetmeyi taahhüderler.

Tarafeyni Âkıdeynden birinin arazii rüsumiyesinden geçen her nevi' emtia, istatistik, muhafaza harcları müstesna olmak üzere her gına Gümrük Resminden muaf olacaktır.

Maahaza Tarafeyni Âkıdeynden hiçbirini kendi arazisine duhulü memnu' olan eşhasın transit olarak mürurlarını temine mecbur olmayacaktır.

Emtiannın transiti:

(A) Emniyeti âmmeve ve emniyeti Devlete mütaallik esbaba binaen;

(B) Esbabı sıhhiyyeye binaen veya emrazi hayvaniye ve nebatiiyyeye karşı tahaffuz maksadiyle;

(C) Mukallet eşya ve Tarafeyni Âkıdeynden birinin arazisinde Devlet inhisarına tâbi' emtia hakkında;

Menolunabilecektir.

Madde 3. — Memleketlerinin salâhiyet-tar devairi tarafından mûta bir hüviyet varakasının ibrazıyla orada ticaretlerini ve sanatların icraya me'zun olduklarını ve orada kavanîn ile tâyin olunan Resim ve vergilerin tediye ettiklerine ispat edecek olan, Tarafeyni Âkıdeynden birinin tüccarı, fabrikacıları ve diğcr erbabi sanayii, gerek bizzat ve gerek hizmetlerinde bulunan seyyar ticaret memurları vasıtasıyla diğcr tarafın arazisindeki tüccar veya müstahsıllar nezdinde veyahut umumi satış mahallerinde emval iştirâ etmek hakkına malik olacakları gibi ticaret veya sanatlarında nûmuneler cinsinden olan eşyayı istimal eden tüccar veya diğcr kimseler nezdinde işbu nûmunelik eşya üzerine dahi siparişler alabileceklerdir.

Memleketleri devairi tarafından mûta hüviyet varakalarını hâmil olan Tarafeyni Âkıdeynden birinin seyyar ticaret memurları yanlarında eşyayı ticariye değıl, fakat yalnız nûmune veya modeller bulundurmak hakkını mütekabilen haiz olacaklardır.

İşbu hüviyet varakası melfuf (A) işaretli nûmuneve tevfiikan tanzim edilecektir.

Tarafeyni Âkıdeyn hüviyet varakalarını itaya memur devairi ve kezalik seyyar ticaret memurlarının icrayı ticaret hususunda tevfiiki harekete mecbur oldukları ahkâmı mütekabilen yekdiğerine bildireceklerdir. Maahza şurası mukarrerdir ki, balâda muharrer seyyar ticaret memurları künyesi hüviyet varakalarında mu-sarrah olanlardan başka ticaret ve erbabi sanayi' için muamelâta girişmek hakkını haiz olmayacaklardır.

İthalî memnu' olan eşya müstesna olmak üzere bir gümrük resmine veya mümasil diğcr her hangi bir resme tabi olup seyyar ticaret memurları tarafından nûmune veya model olarak ithal edilecek olan eşya her iki tarafça ithalât ve ihracat rüsumundan muafan kabul edilecektir. Şu şartla ki, eşyayı mezkûre müddeti nizamiye zarfında tekrar ihracolonmuş ve ithal olunan eşya ile tekrar ihracolonan eşyanın hüviyeti - esnayı ihracılarında geçecekleri gümrük dairesi hangisi olursa olsun - sarih bir surette tâyin olunmuş ola.

Nûmunelik eşya ve modellerin tekrar ihracı ithal gümrüğü dairesinde ya nakden bir kefalet akçesiyle veya muteber bir kefil iraesıyla temin edilecektir. Tüccar ile erbabi sanayii (Seyyar ticaret memurları) Tarafeyni Âkıdeyn topraklarında tabi' oldukları muamelât hususunda, iki memleket yekdiğerlerine karşı en ziyade mazharı müsaade millet muamelesini mütekabilen temin etmeyi taahhüderler.

Madde 4. — Tarafeyni Âkıdeynden birinin tebaasından olup ticaretlerini icra için diğcr tarafın arazisinde panayır ve pazarlara gidenler, tebaasından buldukları memleketin devairi canibinden mûta ve melfuf (B) işaretli nûmuneve muvafık bir hüviyet varakası ibraz edildikçe tebaayı mahalliyeden daha az müsait bir muameleye tabi tutulmuşlardır.

Tarafeyni Âkıdeyn fıkrâi anifede beyan olunan hüviyet varakalarını itaya memur devairi yekdiğerlerine mütekabilen bildireceklerdir.

Ahkâmı ânife seyyar erbabi sanayie tatbik olunmadığı gibi çerçiliğe ve ne sanat, ne ticaret icra etmiyen kimseler nezdinde sipariş aramaya da mahbûttatbik değıldir.

Madde 5. — Bir sene zarfında tekrar irsal ve tekrar ithal olunmak ve hüviyeti ispat edilmek mecburiyeti tahtında ve indeliktiza Gümrük Resmine mukabil depozito akçesi veya kefalet akçesi ita edilmesi veya Gümrük Resminin emaneten tevdi olunması kaydı ihtirazisiyle ve bir sureti umumiyede bu bapta mer'i nizamata riayet şartıyla her nevi ithalât ve ihracat rüsümünden muafiyet:

Evvelâ: Seyyar ticaret memurlarına aidolanlar dahi dâhil olmak üzere bir Gümrük Resmine tabi olan nümunelik eşyaya,

Saniyen : Sergilere ve musabakalara mahsus olan eşyaya mütekebilin bahşolunmuştur.

Madde 6. — Tarafeyni Âkıdeynden birisinin sancağını hâmil olup hamulesiz veyahut hamuleli olarak diğer tarafa ait sulara ve limanlara girecek olan sefain ve merakip mahallî hareket veya maahllî azimetleri neresi olursa olsun gerek duhullerinde ve gerek huruç ve mürurlarında sefaini milliyeye, elhaletü hazîhi tahmil edilmiş olan veya âtiyen tahmil edilecek olan ve Devlet, vilâyetler, nahiyeler veya her hangi bir heyet namına istifâ olunan hare veya resimlerden başka veya daha ağır bir hare veya resme - her ne nam ile olursa olsun - tabi tutulmıyacaklardır. Hamuleleri, mevrâtleri neresi olursa olsun, millî sancak altında ithal edildikleri takdirde tabi olacakları ithalât rüsümünden başka veya daha yüksek resimlere ve mükellefiyetlere tabi olmıyacaktır.

Yolcuları ve bunların eşyayı zatiyeleri millî sancak altında seyahat eden ve sevk olunan yolcular ve eşyayı zatiyeleri gibi muamele göreceklendir.

Sefainin limanlarda, mersâlarda, havızlarda durması tahmil ve tahliyeleri hususatında Tarafeyni Âkıdeynden biri canibinden sefaini milliyeye, ahvali mümâsilede diğer tarafın sefainine de bahşolunmıyan teshilât ve imtiyazattan hiçbirini bahşolunmıyacaktır.

Ahkâmı ânife Tarafeyni Âkıdeynden her birinin karasularında kabotajı ve saydı bahriyi ve kezaîlik romorkör işletmeyi ve diğer liman hizmetini munhasıran sefaini milliyeye tahsis etmesine mâni olamaz.

Tarafeyni Âkıdeynden birinin sancağı altında seyrüsefer edip mezkûr sancağın memleketi kavanîni mucibince istihsali matlubolan evra-

kı sefineyi ve diğer vesaîki hâmil bulunan sefain ve merakip - diğer delâil ibrazına lüzum kalmışsınız - diğer tarafın karasularında, dahilî sularında ve limanlarında bihakkm mezkûr memleketin tâbîyetini haiz olarak tanıncaklardır.

Tarafeyni Âkıdeynden birinin sefainine Mansonu usulüne göre verilen hacmi istîabi şahadetnameleri, bu hususta kabili tatbik olan nizamnamelerin teatisinden sonra tâyin olunacak suretler dairesinde mütekebilin tanınacaklardır.

Madde 7. — Tarafeyni Âkıdeynden birinin arzî rüsümîyesinden neşet veya oradan vürüdedip diğerinin arazî rüsümîyesine ithal olunan ve gerek istihsâlke gerek iadeten ihraca ve gerek transite mahsus bulunan kâffeî mahsulât ve mamulât işbu mukavelenamenin müddeti devamınca en ziyade mazharı müsaade millote bahşolunan muameleye tabi olacak bilhassa hiçbir halde en ziyade mazharı müsaade milletin mahsulât ve eşyasma tahmil olunan rüsümünden başka veya daha yüksek rüsümüne tabi tutulamıyacaklardır.

Tarafeyni Âkıdeynden birine mahsus ihracat, diğer tarafından aynı eşyanın bu hususta en ziyade mazharı müsaade memlekete ihracından istifâ olunan rüsümünden başka veya daha yüksek rüsümüne tabi tutulamıyacaklardır.

Madde 8. — Tarafeyni Âkıdeynden her biri ithal edilen eşyanın menşei olan memleketi irac etmek üzere işbu eşyanın mezkûr memleket istihsâlât ve imalâtı milliyesinden olduğunu veyahut mezkûr memlekette uğradığı tahavvülât dolayısıyla o suretle telâkiki edilmek lâzımgeldiğini müspet resmî bir şahadetname ibrazına ithalâtta bulunan eşhastan talebedilebilecektir.

Tarafeyni Âkıdeynden bilâhara yekdiğerinin tebliğ. edecekleri nümuneye tevfikân tertibolunacak menşe şahadetnameleri gerek ticaret veya ziraat nezareti, gerek mürsilin mensubolduğu ticaret odası ve gerek mürselünileyh memleketin muvafık göreceği diğer her teşkilât veya heyet tarafından ita edilecektir. Mürselünileyh memleketin Hükümeti menşe şahadetnamelerinin müméssili siyasi ve şehbenderisi tarafından

musaddak olmasını talebetmek hakkına mâlik olacaktır.

Madde 9. — (7) nci madde ahkâmı :

(1) Tarafeyni Âkıdeynden biri canibinden hemhudut memleketler ile olan hudut ticareti için bahşolunan veya bilâhara bahşolunacak olan fevaide;

(2) Bir gümrük ittihadı veya iktisadi ittihadattan münbais müsaadati mahsusaya;

(3) Yukarı Silezya'nın Leh ve Alman kısımları beynindeki gümrük usulü muvakkatesine;

(4) Türkiye ile (1923) senesinde Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan memleketler arasında gümrük tarifeleri ve alélumum diğer kâffei mevaddı ticariyede halen mevcut veya âtiyen tesis edilecek olan menafi' ve fevaidi mahsusaya;

Tatbik olunmayacaktır.

Madde 10. — Tarafeyni Âkıdeyn topraklarında sermayelerin ihracına mütaallik tedabiri tahdidiyenin devam ettiği müddetçe tarafeynden her biri diğerinin şirket ve firmalarına ve işbu diğer taraf sermayelerinin alâkadar bulunduğu millî şirket ve firmaara - birinci maddenin (6) numaralı bendine hâlel gelmemek şartıyla - hissei temattülerini, esham ve tahvilât kuponlarının istikrazat faiz ve resülmallerini veya düyünü saireyi tediye etmek ve kezalik eşya iştirâ eylemek için kendilerine lüzumu olacak mebalîği memleketten serbestçe ihracetmeye müsaade edecektir.

Madde 11. — Tarafeyni Âkıdeyn kendi topraklarında işbu mukavelenamede münderic ahkâmın tatbikinin icabettirdiği muhtelif muamelâtı idariye ve saire hususunda yekdiğerine mütekebilen en ziyade mazharı müsaade millet muamelesi bahşetmeyi teklif ederler.

Madde 12. — Tarafeyni Âkıdeynden birinin arazisinde Devlet, vilâyetler, nahiyeler veya her hangi bir heyet hesabına olarak istifa olunan ve eşyanın istihsaline veya imaline veyahut bir maddenin istihlakine tahmil olunan veya olunacak olan dahilî harc ve resimler, diğer tarafın mahsulât, eşya veya mevaddına aynı cins-

teki mahsulât, eşya ve mevaddı mahalliyeden daha ağır ve daha müziç bir surette tahmil olunmayacaktır.

Madde 13. — Tarafeyni Âkıdeyn beyninde şimendifer vasıtasıyla eşya nakliyatı, şimendiferle nakliyata dair 14 Teşrinievvel 1890 tarihli Mukavelei Düveliyenin tâyin ettiği usul ve o mukaveleye iştirak eden bütün devletler tarafından bilittifak ilhak ve ilâve edilen mütemminat ve şerait dairesinde icra olunacaktır.

Tarafeyni Âkıdeyn, kambiyo rayicinin müsaadesi nisbetinde hicolmazsa yolcuların ve en mütat münasebatta ehemmolan eşyanın, nakli için sürati mümkün ile doğrudan doğruya ücretler tesis etmeye dikkat edeceklerdir.

Tarafeyni Âkıdeyn şimendifer idareleri, iki memleket beyninde şimendiferle münakalâtın seri ve emin bir surette icrasını temin için muktazi kâffei tedabiri ittihaz edeceklerdir. Emtia nakline hadim olup Tarafeyni Âkıdeyn beynindeki münakalâta ve transitte müstamel olan vagonlar, arabalar ve diğer vesait, vagonların mütekebilen istimaline dair olan Mukavelei Düveliyeye (R. I. V.) ahkâmına ve onun ahkâm ve mukavelâtı mütemmimesine tâbi olacaktır. Mamafih arabalar beynelmilcl münakalâta araba ve vagonların mütekebilen istimaline dair olan Mukavelenin (R. I. C.) ahkâmı fenniyesine ve mukavelâtı mütemmimesine tâbi olacaktır.

Şurası mukarrerdir ki, fıkrai ânifede beyan olunan kâffei ahkâm bir devleti saliseyle olan nakliyatı tatbik olunmayacaktır. Meğer ki, o devlet ile, şimendifer vasıtasıyla doğrudan doğruya münakalât icrası zımında bir îtilâf akdolunmuş ola.

Tarafeyni Âkıdeynden birinin toprağında vesaiti nakliyeye teslim ve diğer tarafın toprağına ve oradan bilmürur bir devleti salisenin toprağına müteveccihen sevk edilecek olan yolcular, eşyayı zatiye ve emtia, ne sevk ve irsal hususunda, ne nakliyat ücretleri ve şimendifer vasıtasıyla vâkı olan irsalâta tahmil edilen tekâlifi umumiye hususlarında, aynı şerait dairesinde ve aynı mesafe ve aynı istikamet için sevk olunan mahallî ve diğer her hangi bir memlekete ait yolcular, eşyayı zatiye ve emtiadan daha az müsadekârane bir muameleye tâbi tutulmayacaklardır.

Madde 14. — İşbu mukavelename, tasdiknameleri teatisi tarihinden bir ay sonra mevkii meriyete girecek ve müddeti meriyeti bir sene olacaktır.

Şayet Mukavelename, mezkûr bir senelik müddetin hitamından altı ay evvel Tarafeyni Âkıdeynden biri veya diğeri canibinden fesholunmazsa fesholununcaya kadar mevkii meriyette kalacaktır. İşbu fesih keyfiyeti ancak altı aylık bir müddetin inkızasından sonra haizi hüküm ve tesir olacaktır.

Madde 15. — İşbu Mukavelename tasdik olunacak ve tasdiknameleri sürati mümkünle (Bern) de teati olunacaktır. Tasdikan lilmakal Tarafeyn murahhasları işbu Mukavelenameyi imza ve mühürleriyle tahtim etmişlerdir.

Lozan'da 23 Temmuz 1923 senesinde iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

İsmet	Modzelefski
Dr. Rıza Nur	Aleksandr Lâdos
Hasan	H. Tennebavn

Merbut (A)

Seyyah Ticaret memurlarına mahsus hüviyet varakası

Model :

Seyyah Ticaret memurlarına mahsus hüviyet varakası

İşbu varakanın hâmil ticarethane / ticarethaneler namına seyahat ettiği

1.	den	e
2.	den	e
3.	den	e

. . . 19 senesine mahsus arma varaka numarası ve mezkûr ticarethane / mezkûr ticarethanelerin rüsumu nizamiyeyi tediye eyledikleri tasdik olunur.

Türkiye'de ve Lehistan'da muteberdir. Hâmilin alâmeti fârikası

Hâmil	Sin . . . . .
	Boy . . . . .
(İsim ve mahlas)	Şağ . . . . .
	Alâmeti fârika . . . . .

Mahalli tarih

Hâmilin imzası

Varakayı ita eden makamı resmî

İmza :

Merbut (B)

Eşyayı ticariyesiyle maan . . . . . deki (Leh-liler için Türkiye'deki ve Türkler için Lehistan'daki) panayır ve satış mahallerine azimet arzusunda bulunan hâmil varaka . . . . . efendinin . . . . . mahalde ikamet etmekte olduğu ve ticaret ve sanayiın icrası için icabeden rüsum ve tekâlifi nizamiyeyi tediye ile mükellef bulunduğu tasdik olunur. İşbu vesikanın hükmü . . . . . aylık bir müddet muteberdir.

(Mahal, tarih ve şahadetnameyi ita eden makamı resmînin imza ve mührü)

Nihai Protokol

Türkiye ile Lehistan arasında bugünkü tarihle münakit Ticaret Mukavelenamesinin imzasına tevessül edecekleri sırada zırde vâzüülizma murahhaslar berveçhi âti beyanatta bulunurlar.

Birinci maddeye ilâve

Tarafeyni Âkıdeynden her biri memnuiyetleri hiçbir suretle fark gözetmeksizin tatbik etmeyi ve eşyayı memnuanın ithali veya ihracı için istisnalar veya ruhsatlar bahşedildiği halde tarafı diğerin ticareti zararına olarak lâalettayin her hangi bir devlet ticaretini asla mazharı müsaade etmemeyi tahhüdeder.

Yedinci maddeye ilâve

Marrüzzikir Ticaret Mukavelenamesinin (7) nci maddesi Tarafeyni Âkıdeyn mahsulâtı tabiiye ve mamulesine en ziyade mazharı müsaade millet muamelesi bahşetmekte olduğu cihetle Tarafeyni Âkıdeyn, kambiyo rayicinin tenezzülü hasebiyle, diğere tarafın mahsulâtı tabiiye ve mamulesine tahmil olunam ve diğere bilecümle memalike tatbik olunmayan ithalâta mahsus resmî munzamalar veya emsal tezyit vazı' ve tesisi işbu Mukavelenamenin ruhuna mugayir olmuş olacağını tebyin ederler.

23 Temmuz 1923 te Lozan'da iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

İsmet	J. Modzelefski
Dr. Rıza Nur	Aleksander Lâdos
Hasan	H. Tennebavn

Türkiye ile Lehistan arasında münakit İkamet Mukavelenamesi

Bir taraftan,

Türkiye,

Diğere taraftan,

Lehistan,

Türk tebaasının Lehistan'da ve Lehistan tebaasının Türkiye'de şeraiti ikametlerini tâyin arzusuyla mütehassis oldukları cihetle; bir mukavelename akdine karar vermişler ve bu maksatla murahhasları olmak üzere :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti :

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Hariciye Vekili ve aynı Mecliste Edirne Mebusu İsmet Paşayı,

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili ve aynı Mecliste Sinob Mebusu Doktor Rıza Nur Beyi,

Ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin sabık İktisat Vekili ile aynı Mecliste Trabzon Mebusu Hasan Beyi, ve Lehistan Cumhuriyeti :

(Bern) de Fevkalâde Murahhas ve Ortaelçi Mösyö (Jan madzelefski) yi,

Ortaelçilik Müsteşarı, Hariciye Nezareti Şube Reisi Müsyö Aleksander lâdos) u,

Sanayi ve Ticaret Nezaretinde Daire Müdürü Müsyö (Hanrik tennnebavm) ı; tâyin etmişlerdir.

Müşarünileyhim usulüne muvafık görülen salâhiyetnamelerini badetebliğ ahkâmı âtiyeyi kararlaştırmışlardır :

Madde 1. — Tarafeyni Âkıdeynden her birinin tebaası tarafı diğerinin arazisinde ikamet ve meksetmek hakkına malik olacaklar ve binanaleyh memlekette mer'î kavanin ve nizamata tevrikan serbestçe gidip gelebilecekler ve seyrüsefer edebileceklerdir.

Madde 2. — Şurası mukarrerdirki, muhaceret meselesi iş bu mukavelename ahkâmının mevzuunu teşkil etmediği ahkâmı mezkûre Tarafeyni Âkıdeynden her birinin, memleketine muhaceret vukuuna serbestçe müsaade veya onu meni' hususunda haiz olduğu hakka hâlel getirmez.

Madde 3. — Tarafeyni Âkıdeynden her birinin tebaası diğerinin arazisinde kavanin ve niza-

maz mucibince ve Türkiye'de medit bir teamül neticesi olarak (deniz ameleliği, mavnacılık ve saire gibi) tebaayı mahalliyyeye hasrolunanlar müstesna olmak üzere tebaai mahalliyyeyle mütesaviyen her türlü sanat ve ticareti icra ve lâalettayin kâffei hîret ve mesalike sülûk etmek hakkını haiz olacaklardır.

Tarafeyni Âkıdeynden her birinin tebaası diğerinin arazisinde meks ve ikamet için ve kezalik iş bu arazide her nevi' ticaret, sanat, hîret icra veya mesleke sülûk için her ne nam ile olursaolsun tebaai mahalliyyeden istifa olunanlardan başka veya daha yüksek hiçbir vergi, resim veya mükellefiyete tâbi' olmayacaklardır.

Tarafeyni Âkıdeynden her birinin tebaası diğerinin arazisinde şahısları, malları hukuk ve menafi'lerince ve emvali mezkûrenin iktisap, tasarrufu ve intifai ve kezalik ferağ ve intikal veya tevarüs tarikiyle âhara devri dolayısıyla tebaai mahalliyyeye tahmil olunabilenlerden başka veya daha yüksek hiçbir mükellefiyete, bilâvasıta veya bilvasıta hiçbir resim veya vergiye tâbi' tutulmayacaklardır.

Madde 4. — Tarafeyni Âkıdeynden biri, gerek bir hükmü kanunî üzerine, gerek zabıtai ahlâkiye, zabıtai sıhhiye veya tese'ül hakkındaki kavanin ve nizamata tevfiikan ve gerek Devletin emniyeti dahiliye veya hariciyesine mütaalilik esbabdan dolayı ferden tatbik olunacak tedbir ile Tarafı Âkıd diğerinin tebaasını tard ettiği takdirde iş bu taraf diğer anları kabul etmeyi taahhüdeyleyler. Eşhası metrudenin hududa kadar nakilleri masarifi tard eden tarafa aidolacaktır.

Madde 5. — Tarafeyni Âkıdeynden her birinin tebaası, diğerinin arazisinde şehir ve kasabalar haricindeki emvali gayrimenkule müstesna olmak üzere her nev'i emvali menkule veya gayrimenkuleyi memleketin kavanin ve nizamatina tevfiikan iktisap, tasarruf ve ferağ etmek hakkına - müttekabiliyet şartıyla - ma-

lik olacaklardır. Tebaai mezkûre bey, mübadele, hibe, vasiyet veyahut diğer her suretle emvali mezburede tasarruf edebilecekleri gibi bermucibi kanun veraset tarikiyle veya hibe veya vasiyet suretiyle emvali mezkûreye malik olabileceklerdir. Tebaai mezkûre ânifüzzikir ahvalin hiçbirinde her ne nam ile olursa olsun tebaai mahalliye için tarh olunanlardan başka veya daha yüksek mükellefiyet rücuu veya vergilere tabi tutulmuşlardır.

Madde 6. — Tarafeyni Âkıdeynden her birinin tebaası, diğerinin arazisinde gerek kuvayı berriye ve bahriyede ve gerek millî veya milis alaylarında hiçbir hizmeti askeriye ve hizmeti askeriye yerine kaim olan hiçbir mecburiyet veya mükellefiyete tâbi' olmayacaktır.

Tebaai mezkûre her gûna istikrazı mecburiden muaf alacaklardır. Bunlar makasıdı harbiye için matruh olup kanunen tebaai mahalliye tahmil edilmeyen diğer bileümle mükellefiyatı nakdiyeden dahi muaf olacaklardır.

Madde 7. — Merkezleri Tarafeyni Âkıdeynden birinin arazisinde bulunan ve işbu tarafın kanunlarına tevfikân alelûsul teşekkül eden ticarî ve sınaî anonim veya diğer şirketler diğer tarafın arazisinde usulen teşekkül etmiş gibi tanınacak ve ehliyetleri ve ikamei dâva hakkı menşeleri olan memleketin kanunlarıyla tâyin olunacaktır. Mezkûr şirketler, mütekabiliyet şartıyla ve kavanîni memlekete tebaiyet etmek üzere, diğer tarafın arazisinde teessüs etmek, her nevi sanat ve ticaret icra eylemek ve her gûna emvali menkuleyi ve ifayı muamele edebilmeleri için lâzım olan emvali gayrimenkuleyi ihraz eylemek hakkına malik olacaklardır. Bu halde emvali gayrimenkule ihrazı keyfiyeti şirketin hedefi mahsusunu teşkil etmiş olmamak mukarrerdir.

Şurası mukarrerdir ki Lehistan, menafii âmme mütaallik bir mahiyeti haiz olmaları itibarıyla bileümle memleketler hakkında kabili tatbik bâzı tahdidatı mahsusaya tâbi' olan veya olacak olan bâzı nevi' sanat ve ticareti icra eden şirketlerin teessüsünü men'etmek hakkına malik ola-

caktır. Bu takdirde Türkiye balâda beyan olunan mütekabiliyet şartına binaen aynı nevi' sanat ve ticareti icra eden Lehistan şirketlerini memlekete kabul etmemek hakkını haiz olacaktır.

Tarafeyna Âkıdeynden birinin ticari ve sınaî anonim veya diğer şirketleri diğer tarafın arazisinde ticaret ve sanat icrası hususunda her ne nam ile olursa olsun millî şirketlerden talebolunan veya olunacak olanlardan başka veya daha yüksek harelara, resimlere, vergilere veya mükellefiyetlere hiçbir halde, tâbi' olmayacaktır.

Madde 8. — Menfaati âmme müstenidolduğu kanunen mütehakkik bir sebep bulunmadıkça ve evvelce muhik tazminat verilmedikçe Tarafeyni Âkıdeynden birinin tebaasının diğer tarafın arazisinde emvali istimlâk veya velev muvakkaten olsun bunlar mallarındaki hakkı intifa'larından mahrum edilmeyeceklerdir. Evvelce ilân edilmedikçe hiçbir istimlâk muamelesi icra olunamayacaktır.

Madde 9. — Tarafeyni Âkıdeynden her birinin tebaası diğer tarafın arazisinde şahıs ve mallarının himaye kanuniye ve adliyesi hususunda tebaai mahalliye mazhar olduğu himayenin aynından istifade edeceklerdir. Binanenaleyh; mahakime serbestçe ve kolayca müracaat ve tebaai mahalliye ne gibi şerait dairesinde ikamei dâva ve def'i dâva ediyorlar ise onlar da olvehile ikamei dâva ve def'i dâva edebileceklerdir. Şu kadar ki kefalet akçesi ve meccanen müzaheretli adliye hakkındaki ahkâm müstesna olup tarafeyn beyninde akdolanacak bir mukavelei mahsusaya ile işbu mesail tanzim olununcaya kadar bunlar kavanîni mahalliyeyle hallolunacaktır.

Madde 10. — Tarafeyni Âkıdeyn tebaasının, ahkâmı şahsiye mevaddında, yani nikâh, iştiraki emvali zevceyn, talâk, tefriki ebdan, cihaz, übuvvet, bünüvvet tebennî, ehliyeti şahsiye, rüşd, vasayet, kayımlık, haciz ve emvali menkuleye mütaallik vasiyet veya tevarüs veyahut taksim ve tasfiyei tereke ve alehlîlak hukuk aile mesailinde tebaai mezkûrenin mensub oldukları memlekette müteşekkil mahaki-

mi milliye veya diğer devairi milliye hasran salâhiyattar olacaktır.

İşbu hüküm hukuku beyneddüvele veya akdolu-nabilecek mukavelâtı hususiyeye nazaran konsoloslara nüfus vukuatına mütaallik mevadda haiz oldukları vazai fi mahsusayı haleldar etmediği gibi tarafeynin mahakimi milliye veya diğer devairi milliyelerin dairci salâhiyetlerine dâhil olduğu berveçhi balâ takarrür eden mesaile ait delâil ve beyyinatı Türk mahakiminin talep ve kabul ve istima hususundaki haklarına da hâlel vermez.

Madde 11. — İşbu mukavelename, tasdiknamelerin teatisinden bir ay sonra iktisabı meriyet edecek ve müddeti bir sene olacaktır. Şayet mukavelename Tarafeyni Âkıdeynden biri tarafından müddeti mezkûrenin inkızasından lâakal altı ay evvel fesholunmaz ise fesholununcaya kadar mevkii meriyette kalacak ve işbu fesih ancak altı aylık bir müddetin hitamından sonra haizi hüküm ve tesir olacaktır.

İşbu mukavelename tasdik olunacak ve tasdiknameler sürati mümkinleyle (Bern) de teati kılınacaktır.

Tasdiklan lilmakâl Tarafeyn murahhasları işbu mukavelenameyi imza ve mühürleriyle tahtim etmişlerdir.

1923 senesi Temmuzunun yirmiüçüncü günü Lozan'da iki nüsha olarak tanzim olunmuştur.

İsmet	J. Modzelefski
Dr. Rıza Nur	Aleksander Lâdos
Hasan	H. Temenbavn

Türkiye Büyük Millet Meclisi Riyaseti
Celilesine

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 23 Temmuz 1339 tarihinde Lozan'da akit ve imza edilen Muhadenet Muahedenamesi ile Ticareti ve İkamet Mukavelenamelerinin kabul ve tasdikine dair Hariciye Vekâletince tanzim kılınıp İcra Vekileri Heyetinin 11 . 10 . 1339 tarihli içtimasında Meclisi Âliye arzı takarrür eden üç kıt'a kanun lâyihasıyla muahede ve mukavelenamelerin mütercem sureti matbuaları leffen takdim kılınmış olmak-

la ifayı muktazasına müsaadei Celilerini istirham eylerim efendim.

İcra Vekileri Heyeti Reisi
Ali Fethi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Temmuz 1339 tarihli Muhadenet Muahedesi hakkında lâyihai kanuniye

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 - (1923) senesi Temmuzunun 23 ncü günü Lozan'da akit ve imza olunan Muhadenet Muahedenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik kılınmıştır.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekileri Heyeti memurdur.

11 . 10 . 1339

İcra Vekileri Heyeti Reisi Ali Fethi	Şer'îye Vekili Mustafa Fevzi
Müdafaai Millîye Vekili Kâzım	Adliye Vekili Seyyâd
Dahiliye Vekili Ali Fethi	Hariciye Vekili Rahatsızlıkları hascebiyle imza buyuramamışlardır.
Maliye Vekili Hasan Fehmi Nafta Vekili Feyzi	Maarif Vekili İsmail Safa İktisat Vekili Hasan Hüsnü
Sıhhiye ve Muaveneti İçtimaiye Vekili Bulunmadı	Erkânı Harbiye Umumiye Vekili Fevzi

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Temmuz 1339 tarihli İkamet Mukavelenamesi hakkında kanun lâyihası

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 - (1923) senesi Temmuzunun 23 ncü günü Lozan'da akit ve imza olunan İkamet Mukavelenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Ve-
kileri Heyeti memurdur.

11 . 10 . 1339

İcra Vekileri Heyeti Reisi Şer'îye Vekili
Ali Fethi Mustafa Fevzi

Müdafaai Millîye Vekili Adliye Vekili
Kâzım Seyyid

Dahiliye Vekili Hariciye Vekili
Ali Fethi Rahatsızlıkları hasebiyle
le imza buyuramamış-
lardır.

Maliye Vekili Maarif Vekili
Hasan Fehmi İsmail Safa

Nafia Vekili İktisat Vekili
Feyzi Hasan Hüsnü

Sıhhiye ve Muaveneti Erkânı Harbiye
İçtimaiye Vekili Umumiye Vekili
Bulunmadı Fevzi

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle
Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Tem-
muz 1339 tarihli Ticaret Mukavelenamesi
hakında lâyihai kanuniye**

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi
Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâ-
hiyet murahhasları arasında 1339 - (1923) se-
nesi Temmuzunun 23 nü günü Lozan'da akit
ve imza olunan Ticaret Mukavelenamesi
Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve
tasdik kılınmıştır.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Ve-
kileri Heyeti memurdur.

11 . 10 . 1339

İcra Vekileri Heyeti Reisi Şer'îye Vekili
Ali Fethi Mustafa Fevzi

Müdafaai Millîye Vekili Adliye Vekili
Kâzım Seyyid

Dahiliye Vekili Hariciye Vekili
Ali Fethi Rahatsızlıkları hasebiyle
le imza buyuramamış-
lardır.

Maliye Vekili Maarif Vekili
Hasan Fehmi İsmail Safa

Nafia Vekili İktisat Vekili
Feyzi Hasan Hüsnü

Sıhhiye ve Muaveneti Erkânı Harbiye
İçtimaiye Vekili Umumiye Vekili
Bulunmadı Fevzi
Lehistan Bern Sefiri Modzelefski Hazretlerine
Lozan : 23 Temmuz 1923

Ekselâns!

Türkiye ile Lehistan arasında bugünkü ta-
rih ile akdedilen İkamet Mukavelenamesinin
üçüncü maddesinin mânasını tavih için 23 Şu-
bat 1914 tarihli Türk Kanununun tarihi mez-
kûrdan mukaddem Türkiye'de ecanibin bâzı
sanayi icrası hususundaki hukuk müktesebele-
rinin mahfuziyetine dair olan madde muvaka-
tesinin hulâsai müstahreesini zatiâllilerine lef-
fen irsal etmekle kesbi şeref eylerim. Ta'zimat..

İmza : İsmet

23 Şubat 1914 tarihli Kanunun madde mu-
vakkatesi :

İşbu kanunun tarihi neşrinde dâvavekâleti
ve tababet ve eczacılık ve mühendislik ve muallimlik meslek ve sanatlarıyla işgal ve mek-
tep şükat ve gazete ve mecmua neşreyliyen
ecnebilerin hukuku müktesebesi kavanin ve ni-
zamatı Devlete ittiba' şartıyla mahfuzdur.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Hari-
ciye Vekili ve Heyeti Murahhasa Reisi İsmet
Paşa Hazretlerine**

Ekselâns!

Türkiye'de bâzı sanayi icrası için ecanibin
23 Şubat 1914 tarihinde haiz oldukları hukuku
müktesebenin mahfuz olduğuna dair tarihi
mezkûru havi Türk Kanununun madde mu-
vakkatesinin tebliğine ve madde mezkûrenin
Lehistan ve Türkiye arasında münakit bugün-
kü tarihli İkamet Mukavelenamesinin üçüncü
maddesinin emri tatbikinde nazarı dikkate alı-
nacağına dair tarafı âlilerinden irsal buyuru-
lan bugünkü tarihli mektubu aldığımı zatiâlli-
lerine iş'ar ile kesbi fahreylerim.

Tâzimat

İmza : J. Modzelefski

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Ha-
riciye Vekili ve Heyeti Murahhasa Reisi İsmet
Paşa Hazretlerine**

Lozan : 23 Temmuz 1923

Ekselâns!

Lehistan ile Türkiye arasında bugünkü ta-
rihle münakit İkamet Mukavelenamesinin, ta-

rafeynden her birinin tebaasının diğerinin arazisinde şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabına dair olan 5 nevi maddesinin emri tatbikinde Hükümeti metbuamın mukabele bilmisil şartıyla, Lehistan arazisinde şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisap veya iltizamı için Türk tebaası tarafından dermeyeran edilecek mütealebatı en büyük hayırhahlık ile tetkik etmeyi taahhüdediğini zatiâtilerine iş'ar ile kesbi fahreylerim.

Şurası mukarrerdir ki Lehistan tebaasının Türk arazisinde şehir ve kasabalar dâhilinde aslâ emvali gayrimenkule sahibi bulunmamaları hususu yegânesi Türk tebaasının şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmeleri için iktiza eden muvafakatın ademizharına Lehistan Hükümetince kâfi ve muhik sebep olarak dermeyeran edilemeyecektir. Meğer ki Türk Hükümeti Lehistan tebaasından birinin şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmesine mümanaat ede.

Kezalik şurası mukarrerdir ki emvali gayrimenkule iktisabı hususunda Türkiye Hükümeti tarafından Lehistan tebaası nef'ine ita edilmiş olan ruhsatnamelerin adedi Lehistan Hükümetince nazarı dikkate alınmıyacak ve Lehistan Hükümeti Türk tebaasının mütealebatını daima aynı hayırhahlık ile tetkik edecektir.

(Tâzimat imza : Modzelefski)

Lehistan Cumhuriyetinin haizi salâhiyet Murahhası Mösyo. Jan. Modzelefski Hazretlerine
Lozan : 23 Temmuz 1923

Ekselâns!

Tarafeynden her birinin tebaasının, diğerinin arazisinde, şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmeleri hususunda İkamet Mukavelenamesinin beşinci maddesinin emri tatbikinden Hükümeti metbuamın, mukabele bilmisil şartıyla, Lehistan tebaası tarafından Türkiye arazisinde şehir ve kasabalar dâhilinde arazi iktisap veya iltizam etmek maksadiyle kendisine arz edilecek mütealebatı en büyük hayırhahlık ile tetkik etmeyi taahhüdedmiş olduğunu zatiâtilerine iş'ar ile kesbi şeref eylerim.

Şurası mukarrerdir ki Türk tebaasının Lehistan arazisinde, şehir ve kasabalar dâhilinde aslâ emvali gayrimenkule sahibi bulunmamaları

rı hususu yegânesi, Lehistan tebaasının şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmeleri için iktiza eden muvafakatın ademizharına Türk Hükümetince kâfi ve muhik sebep olarak dermeyeran edilemeyecektir. Meğer ki Lehistan Hükümeti Türk tebaasından birinin şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmesine mümanaat ede.

Kezalik şurası mukarrerdir ki emvali gayrimenkule iktisabı hususunda Lehistan Hükümeti tarafından Türk tebaası nef'ine ita edilmiş olan ruhsatnamelerin adedi Türk Hükümetince nazarı dikkate alınmıyacak ve Türk Hükümeti Lehistan tebaasının mütealebatını daima aynı hayırhahlık ile tetkik edecektir.

(Tâzimat imza : İsmet)

Lehistan Bern Sefiri Modzelefski Hazretlerine
Lozan : 28 Temmuz 1923

Ekselâns!

İkamet Mukavelenamesinin tarafeynden birine mensup şirketlerin, diğerinin arazisinden şehir ve kasabalar dâhilinde kendi muamelelerinin icrası için iktiza eden emvali gayrimenkuleyi iktisap veya iltizamına dair olan yedinci maddesinin emri tatbikinden Hükümeti metbuamın, mukabele bilmisil şartıyla, Leh şirketleri tarafından Türk arazisinde, şehir ve kasabalar dâhilinde kendi muamelelerinin icrası için muktazi emvali gayrimenkuleyi iktisap veya iltizam için vukubulacak mütealebatı, en büyük hayırhahlık ile tetkik etmeyi taahhüdediğini zatiâtilerine iş'ar ile kesbi şeref ederim.

Şurası mukarrerdir ki Türk şirketlerinin Lehistan arazisinde; şehir ve kasabalar dâhilinde aslâ emvali gayrimenkule sahibi bulunmamaları hususu Leh şirketlerinin şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmeleri için iktiza eden muvafakatın ademizharına Türk Hükümetince kâfi ve muhik sebep olarak dermeyeran edilemeyecektir. Meğer ki Lehistan Hükümeti Türk şirketlerinden birinin şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmesine mümanaat ede.

Kezalik şurası da mukarrerdir ki emvali gayrimenkule iktisabı hususunda Lehistan Hükümeti tarafından Türk şirketleri nef'ine ita edilmiş olan ruhsatnamelerin adedi Türk Hü-

kümetince nazarı dikkate alınmıyacak ve Türk Hükümeti Leh şirketlerinin mütalebatını daima hayırhahlık ile tetkik edecektir.

Ta'zimat

İmza : İsmet

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti Hari-
ciye Vekili ve Heyeti Murahhasa Reisi İsmet
Paşa Hazretlerine**

Ekselâns!

Lehistan ile Türkiye arasında bugünkü tarih ile münakit İkamet Mukavelenamesinin tarafyndan her birine mensup şirketlerin, diğerinin arazisinde şehir ve kasabalar dâhilinde kendi muamelelerinin icrası için iktiza eden emvali gayrimenkuleyi iktisap veya iltizamın dair yedinci maddesinin emri tatbikinde Hükümeti metbuamın, mukabele bilmisil şartıyla Türk şirketleri tarafından Lehistan arazisinde, şehir ve kasabalar dâhilinde kendi muamelelerinin icrası için muktazi emali gayrimenkuleyi iktisap veya iltizam için vukubulacak mütalebatı en büyük hayırhahlık ile tetkik etmeyi taahhüdeylediğini zatiâllilerine iş'ar ile kesbi şeref eyleyim.

Şurası mukarrerdir ki, Leh şirketlerinin Türkiye arazisinde şehir ve kasabalar dâhilinde asla emvali gayrimenkule sahibi bulunmamaları hususu yegânesi; Türk şirketlerinin şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmeleri için iktiza eden muvafakatin ademî izharına Lehistan Hükümetince kâfi ve muhik sebebolarak dermeyan edilemeyecektir. Meğer ki Türk Hükümeti Leh şirketlerinden birinin şehir ve kasabalar dâhilinde emvali gayrimenkule iktisabetmesine mümanaat ede. Kezalik şurası da mukarrerdir ki emvali gayrimenkule iktisabı hususunda Türk Hükümeti tarafından Leh şirketleri nef'ine ita edilmiş olan ruhsatnamelerin adedi Lehistan Hükümetince nazarı dikkate alınmıyacak ve Lehistan Hükümeti şirketlerinin mütalebatını daima aynı hayırhahlık ile tetkik edecektir.

Lozan : 23 Temmuz 1923

Tâzimat

İmza : Modzelefski

Hariciye Encümeni mazbatası

Riyaseti Celileye

Lozan'da murahhaslarımızla Lehistan Cumhuriyetinin murahhasları arasında akdedilip İera Vekilleri Heyeti Riyasetinin 13 . 1 . 1339 tarihli tezkeresiyle Heyeti Celileye tevdi' olunan

ve Heyeti Celileniz tarafından encümenimize muhavvel üç kıt'a kanun lâyhalarına merbut Muhadenat Muahedenamesiyle Ticaret ve İkamet Mukavelenameleri tarafımızdan sırasıyla tetkik edildi ve Ticaret Mukavelenamesi hakkında İktisat Encümeninin de mütalâası alındı.

Bu üç düveli akitten birinciyi teşkil eden Muhadenat Muahedenamesi bir iki maddeyle Türkiye ve Lehistan arasında pek uzun yıllardan beri tarihî bir zaruret neticesi olarak teessüs edemiyen diplomasi münasebatının hukuku düvel esaslarına tevfikan yeniden tesis edileceğini ve bu iki Devlet beyninde ve kezalik şubeleri arasında gayrikabili ihlâl bir sulh ile samimî ve ebedî bir dostluk câri olacağını tesbit ediyor. Lehistan ve Lehiler pek iyi bilirler ve takdir ederler - ki, bugün kendilerine yeniden uzanan Türk elinin samimiyet ve dostluğu hem tarihî, hemde sağlam ve mütemadidir.

Tarih, Lehistan'ın üç kere taksimine şahid oldu. Her üçünde de Türk asıl ve yüksek sesini ve irtikâbedilen beynelmilel haksızlığa karşı protestolarını dinletti ve Leh-mültecilerine Türkiye'nin bütün kapıları daima açık tutuldu. Bu kadarla da kalınmadı. Emrivâki olan Lehistan'ın taksimini zımnen bile tasdikten ihtiraz eden Türk Devleti mukasim devletlerle olan dostluğa rağmen, Lehistan topraklarına konsoloslar göndermekten daima içtinabetti.

Onun için encümenimizin kanaatine bugün nazarı tetkik ve tasvibinize arz olunan muahede iki genç Cumhuriyetin müşterek ve samimî temennilerini ifade eden, tarihin derinliklerinden aldığı kuvvetini hâlin ve istikbalin tecelli ve inkişafında istihdam eden bir Dostluk Muahedenamesidir.

Beynelmilel adalet, mütekabiliyet ve hukuku düvel esaslarına tevfikan akdedilmiş olan bu muahedenamenin tasdikini Heyeti Celilenizden rica ederken Türk Milletinin bu husustaki temennilerinin tam vaktinde tahakkukuna muvaffak olan murahhas arkadaşlarımızla müşavirlerine teşekkür etmeyi vazife telâkki ediyorum.

Lozan'da Lehistan Hükümetiyle Hükümetimiz arasında ihzar edilen ikinci akit ombeş maddelik Ticaret Mukavelenamesiyle ona zeyledilen bir protokolden ibarettir.

Türk Milleti, istikbalinin metanetini, iktisadiyatının inkişaf ve emniyetinde gördüğü için

encümeniniz Ticaret Mukavelenamesini lâyük olduğu ehemmiyetle tetkik etti.

Her şeyden evvel bunu Lozan'da akdedilen Ticaret Mukaveleneleriyle karşılaştırdık. Çünkü Lozan Sulh Muahedenamesine mülhak olarak birçok zaruretler karşısında akdedilmiş olan ilk Ticaret Mukavelenamemizde en ziyade mazharı müsaade millet muamelesini âkidlere vermiş olduğumuz için bu yeni mukavelenamede tanıyacağımız her hangi fazla bir müsaade kendiliğinden onlara da teşmil edilmiş olacaktı. Bu husustaki tekikatımızın vardığı netce şudur: Bir taraftan müddetin beş seneden bire inmesi; mevaddı külliye ile aphyon ve sair mevaddı semmiyeye taallük eden memnuiyet hakkımızın bu mukavelenameyle alelümum memnuiyet ve tahdidatın eşyayı hariciyeye teşmili suretiyle tevsii gibi milletin arzusuna tevafuk eden şayanı kayıt ve tezkâr tadilat mevcuttu. Fakat diğer taraftan da ilk Ticaret Mukavelenamemizde mevcudolmayan ve seyyar ticaret memurlarına yalnız hüviyet varakalarında münderiç tüccar ve erbabı sanayi' için muamele yapmak hakkını veren üçüncü maddenin ikinci fıkrasıyla alelümum düyûnatın tesviyesi için memlekette para ihracına müsaade bahşeden onuncu maddeyi maddelerdeki mütakabiliyet esasına rağmen encümeniniz lehimizden ziyade aleyhimize çıkması melhuz kayıtlar telâkki etmektedir. Çünkü encümeniniz muahdede resmî ve zâhiri mütakabiliyet olmakla beraber iki memleketin vaziyeti snaiye ve ticariyesindeki ademimüsavat bu zâhiri mütakabiliyetin her iki tarafa tevaidi mütakabile temin edemeyeceği endişesindedir.

Onuncu maddenin her türlü düyûnun tesviyesi için para ihracına müsaade etmesi, istikbalde her hangi bir kambiyo buhranına karşı almaya mecbur kalacağımız tedabirde serbestimizi daha şimdiden az - çok takyideder olduğu için âtiyen bir engel olması ihtimali mevcuttur.

Saniyen bu mukavelename milletin hayatı maişetine elzem olan menabii muhafaza, faaliyeti iktisadiyesini vikaye, inhisarı hakkımızı idame, memnuiyat ve tahdidatı dâhiliyenin eşyayı hariciyeye teşmili, altın ihracının men'i, emniyeti Devlete mütaallik esbabdan ve zabıtai sıhhiyeden doğan memnuiyat ve kuyudat hususlarında Devletimizi asla takyidetmediği gibi hududu ticaretlerimizde ve Türkiye'den son muahede ile ayrılan

memleketlerle yapılan ve yapılacak olan gümrük tarifeleri hususlarında serbestii tammemizi muhafaza ettiğini memnuiyetle gördük.

Salisen iki Devleti mütakabilen bağıhyan mukavelenamenin diğer maddeleri alelümum devletlerin ticaret mukavelenamelerinde görülen maddelerin, kayıtların aynıdır ki bu da murahhaslarımızın istiklâlimiz hususunda ne kadar kıskanç, iktisadiyatımız için ne kadar dürendiş olduğunu gösterir.

Lehistan Hükümetiyle aramızda aslolan metin Fransızcası memleketimiz ve memurlarımız için mu'teber olacak şekil Türkçesi olduğu ve her iki metnin aynı mânayı ifade etmesi iktiza ettiği için Türkçe metninde bulduğumuz bir noksanı itmam ve karışık bulduğumuz birkaç cümleyi tavzih ve ıslah ederek Heyeti Celileye takdim ettiğimizi ilâveye lüzum görürüz. Binaenaleyh bilhas- sa berveği zir mevad üzerine halkımızın ve Hükümetimizin nazarı dikkatini celbetmeyi faydalı gördük.

1. Leh seyyar ticaret memurlarının yalnız hüviyet varakalarında münderiç tüccar ve erbabı sanayi namına muamele icrasına memur olup başkaları namına muamele yapmaya hakları olmadığı,

2. Lehistan'a gidecek erbabı sanayi ve ticaretle seyyar ticaret memurlarına ve panayır ve pazarlara gideceklere verilecek olan hüviyet varakalarının itasına salâhiyettar devairin hemen halkımıza ve mukavelenin teatisi ile beraber Lehistan Hükümetine bildirilmesi,

3. Onüçüncü madde mucibince Türkiye ve Lehistan arasında şimendiferler için tesis edilecek müttehit nakliye ve bilet ücretleri tarifesinin sık sık ilânı,

4. Sefaini ticariye için hacmi istiabi şahadetnameleriyle ihracat emtiasına mahsus menşe' şahadetnameleri nümunelerinin mukavelenin mevkiî meriyete vaz'ı ile beraber ilânı ve diğer tarafa irsali.

Efendiler! Bugün sizlerden tasdikni rica ettiğimiz Türkiye - Lehistan Ticaret Mukavelenamesi hakkında en sağlam hükmü istikbalî kucaklamak istiyen alelümum mukavelâta olduğu gibi zaman verecektir. Fakat zamanın vereceği bu hükmü sağlam olarak kendimize rehber edinebilmemiz için zamanın bize müsaade edeceği tetkik ve müşahadelerimizin sağlam esaslara ve muntazam, doğru istatistiklere istineddetmesi iktiza

eder. Onun için bu münasebetle istatistik dairelerimizin tevsi', islah ve tanzimi ve devairi resmîyemizin bu yolda hazırlanmaları bilhassa bundan sonrası için büyük bir vazife ve mecburiyet olmuştur. Türkiye ve Lehistan murahhasları tarafından Lozan'da imza edilen üçüncü akid İkamet Mukavelenamesidir. Akdedilen Muhadenet Muhadenamesi ile Ticaret Mukavelesinin pek tabii bir neticesi olan İkamet Mukavelenamesini de Hariciye Encümeniniz tetkik ve mütaaddit nıkatı nazardan mütalâa etti.

İki tarafa mensup tebaa ve şirketlerin diğer taraf memalikinde ikamet ve saire haklarını tesbit eden bu mukavelenamenin hini akdinde Heyeti Murahhasamızın gösterdiği dirayet ve basiret için kendilerine bihakkın teşekkür edilmelidir. Çünkü evvelâ, lehimizde olan mühim bir nokta ile aleyhimizde görülen ehemmiyetsiz bir kayıt müstesna, mukavelename baştan başa tam ve kâmil bir mütakabiliyet esasına müstenittir.

Bu iki istisnadın birincisi: Mukavelenamenin onuncu maddesinde «Medît bir teamül neticesi olarak tebaai mahalliyyeye hasredilen sanat ve ticaretin» bundan sonra da yalnız tebaai mahalliye tarafından icrası salâhiyetinin Türkiye'ye inhisar ettirilmesi ikincisi de: Yedinci maddenin ikinci fıkrası mucibince «Menafii âmmeğe mütaallik bir mahiyeti haiz olmaları itibariyle bâzı nevi' sanat ve ticareti icra eden şirketlerin teessüsünü men'etmek hususunda» Lehistan'a hakkı takddüm tanınmasıdır.

Saniyen Lozan'da Düveli Muazzama ile akdettiğimiz İkame Mukavelenamesine nazaran fazla müsaadatta bulunulmak şöyle dursun bilâkis bu mukavelenamenin ecanibin emvali gayrimenkule iktisabını şehir ve kasabalar dâhiline inhisar ettirmesi, birinci mukavelename millî ve yabancı şirketleri hukukta müsavi kıldığı halde bunun onları yalnız tekâlifte müsavi kılması, öbür mukavelenamenin ahkâmı şahsiye ve hukuku aile mesailindeki bir taraflı salâhiyeti adliyesine mukabil bu mukavelenamenin yalnız tam bir mütakabiliyet kabul etmesi ve nihayet yedi senelik müddetin bir seneye tenzili gibi munhasıran lehimizde yapılan sayarı kayıt ve tezkâr tadilâtı mevcuttur.

Muktvelenamenin beşinci maddesi mucibince Tarafeyni Akıdeynden her birinin tebaasına diğerinin arazisinde şehir ve kasabalar dâhilinde em-

vali gayrimenkule edinmesi ve kezalik yedinci madde mucibince tarafeyn şirketlerinin ifayı muamele edebilmeleri için lâzım olan emvali gayrimenkuleyi temellük veya tasarruf etmesi hakkı filvaki tanmır. Ancak Lehistan Hükümeti bu hakkı bir kanunla ecebilerden nez'etmiş olduğu ve Türkiye'de ecanibin emvali gayrimenkule tasarruf veya temellük edememesi asıl bulunduğu için her iki maddenin emvali gayrimenkulenin temellük veya tasarrufu hakkındaki hükümleri kendiliğinden sukut ediyorsa da emvali gayrimenkule tasarruf veya temellükü hususunda birisi şirketlere diğeri eşhasa mütaallik teati edilen mütakabil ikişer mektupla bu hak mukayyeden tanınıyor ve eşhas ve şirketler tarafından emvali gayrimenkule temellük veya tasarrufu hususunda vukubulacak taleplerin hayırhahane tetkik edileceği mütakabilen vadolunuyor.

Binaenaleyh mukavelenamenin tasdikname teatisiyle beraber yalnız mukavelenamenin sarahatine bakarak ferağ ve intikal muamelesi yapılamıyacağı ve Hükümetin müsaadesi iktiza edeceği hususlarında alâkadar memurların tenviri bir vecîbedir.

Encümeninizin murahhaslarımız tarafından Lehistan'la aramızda akdettikleri Muhadenet Muhadenamesiyle, Ticaret ve İkamet Mukavelenameleri hakkındaki tetkikatı burada hitam buluyor.

Lozan Muahedenamesiyle müsavi haklar ve tam bir istiklâl ile ailei düveliyyeye bir unsuru sulh ve medeniyet olarak dâhil olan Devletimizin ailei mezkûre efradı ile ayrı ayrı münasebata girişmesi ve münasebatını hukuku düvel ve müsavat esasları dâhilinde muahede ve mukavelelere raptetmesi, her devlet için olduğu gibi bizim için de hayatî bir zaruret ve bir vazife olmuştur. İşte bu vazifelerden bir kaçının ifası içindir ki Hükümetimiz Lehistan Hükümetiyle Heyeti Celilenize hulâsaten arz ettiğimiz Muahedenet Muahedesiyle Ticaret ve İkamet Mukavelenamelerini akdetmiştir. Her iki tarafın şeref ve istiklâlini ve menafii iktisadiyesini temin ettiğinde ve daha büyük münasebet ve inkişafata zemin hazırladığında şüphe caiz olmıyan mezkûr muahedename ile mukavelenamelere mütaallik üç kıt'a lâyihai kanuniye berayı kabul ve tasdik Heyeti Celileye arz olunur.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle
Lehistan arasında münakid 23 Temmuz 1339
tarihli Muhadenet Muahedesi hakkında lâyhâî
Kanuniye**

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 (1923) senesi Temmuzunun yirmiüçüncü günü Lozan'da akid ve imza olunan Muhadenet Muahedenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle
Lehistan Hükümeti arasında münakid 23 Tem-
muz 1339 tarihli İkamet Mukavelenimesi hak-
kında kanun lâyhâsı**

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 (1923) senesi Temmuzunun yirmiüçüncü günü Lozan'da akid ve imza olunan İkamet Mukavelenimesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle
Lehistan arasında münakid 23 Temmuz 1339
tarihli Ticaret Mukavelenamesi hakkında kanun
lâyhâsı**

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 (1923) senesi Temmuzunun yirmiüçüncü günü Lozan'da akid ve imza olunan Ticaret Mukavelenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

Hariciye Encümeni Reisi	Mazbata Muharriri
Sinop Mebusu	İzmir Mebusu
Yusuf Kemal	Mehmed Şükrü
Kâtip namına	Âza
Gelibolu Mebusu	Kars Mebusu
Celâl Nuri	Ağaoğlu Ahmed

Âza
Bolu Mebusu
Cevad Abbas
Âza
Karahisar Sahib Mebusu
Ruşen Eşraf
Âza
Van Mebusu
Hakkı
Âza
İstanbul
Rauf
Bulunmadı

Âza
Aydın Mebusu
Zekâî
Âza
Menteşe Mebusu
Yunus Nâdi
Âza
Maraş
Nidhat
Âza
Tokad
Bekir Sâmî
Bulunmadı

Âza
Mardin
Yakup Kadri
Bulunmadı

HARİCİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ SARACOĞLU ŞÜKRÜ B. (İzmir) —
Efendiler! Bugün; Lozan'da murahhaslarımızla Lehistan murahhasları arasında akdedilmiş olan Muhadenetnameyle Ticaret Mukavelenameleri berayı tasdik Heyeti Celilenize arz olunur. Hariciye Encümeniniz bu baptaki mütalâasıyle noktai nazarı biraz evvel okunan mazbataşıyle bildirdi. Bu hususta bendeniz de Mazbata Muharriri sıfatıyla birkaç söz söylemekliğime müsaade buyurunuz. Efendiler! Bütün dünya tarafından bilinmesi lâzımdır ki; Anadolu'da Türk Milletinin ruhundan doğan genç Türk Devleti bundan dört - beş sene evvel boğazına sarılan idam iplerini nasıl kopardı, etrafında asırlardan beri çevrilen, köhne siyasi tuzakları, kapitülasyonları nasıl parçaladı. Yer yüzündeki bütün büyük, küçük milletlere; şimdiye kadar inkâr edilen hürmeti hayatını nasıl tanıttıysa bundan sonra da müsavi haklar ve müsavi vazifelerle aidolduğu ailei dünyeliyede bir unsur medeniyet ve bir unsuru sulh ve salâh olmaya aynı âzım ile çalışacaktır. İşte bu âzım ve imanımızdaki ciddiyet ve samimiyetin neticesi olarak akdedilmiş olan mukavelenameler bugün berayı tasvip ve tasdik sizlere getirildi. Lehistan ile aramızda akdedilmiş olan Dostluk Mukavelenamesini kökleri hem çok derin, hem çok sağlamdır. Vaktiyle hudut komşuluğu yaptığımız Lehistan Hükümetiyle ekser zamanımız ittifakla geçmiş-tir. Mâlûmuâliniz onsekizinci asrın nihayetleri-

ne doğru ve Lehistan'ın başına her defa taksim felâketi geldikçe Türk Devleti ve Türk Milleti bütün kuvvet ve kudretiyle protesto etmiştir. Vatanlarından kovulan, vatanlarından kaçan leh mültecilerine karşı memleketimizin bütün kapıları açıldı ve kendilerine her yerde hüsnükabul gösterildi. Bundan maada Habsburgların Avusturyasıyla Çarların Rusyası arasında ve Prusya Devleti arasında Lehistan topraklarının hudutlarını tesbit edici muahedeler akdedildikçe Babıâli daima protesto etti ve Türk Devleti bugüne kadar Lehistan'ın taksim edilmiş olan topraklarına mümessil, konsolos göndermekten daima ihtiraz etmiştir. Hat-tâ bununla da kalmadı arkadaşlar! Avrupa, Viyana Kongresiyle taksim keyfiyetin bir şekli katiye raptettiği zaman ve şu suretle Lehistan'ın taksimi bir emrivâki olduğu halde Türk Devlet ve Milleti velev zımnen olsun Lehistan'ın taksimini aslâ kabul etmek istemedi. Lehistan'ın beynelmilel taksimi suretiyle iktisabedilen haksızlığa karşı Türk Devlet ve Milletinin göstermiş olduğu tezahür o kadar çoktur ki İstanbul'da Teşrifat Nâzini merasim esnasında bütün Düveli Muazzama sefirlerine hitaben «Efen-diler! Aranızda bugün Lehistan Sefirini görmiyorum», dedi. Bu, bugün bütün Garplılar tarafından söylenen bir hakikattir. Kırmı muharebeleri zamanından Leh milliyetçilerinden mürekkep bir gönüllü alayın bayrağında hem Türk ayıldızlı ve hem de Lehistan'ın salibi vardır. Bugün bütün bunlardan maada Lehistan'ın içinde ikiyüz bini müteceviz İslâm ahali mevcuttur ki bunlar vaktiyle Lehistan'ın imdadına şitabeden Asyalı Türk beyleriyle onların evlât ve ahfadıdır. Bu adamlar hars itibarıyla Lehileştikleri halde dinlerini muhafaza etmekte bulunuyorlar ve Reisleri Viyana'da oturuyor.

Görülüyor ki arkadaşlar! Tarih bu iki milleti aradaki zamana ve mesafeye rağmen pek çok râbitalarla bağlamış ve istikbalde âdetâ dost yaşamaya mahkûm eylemişti. İşte tarih ve mâzinin yapmış olduğu bu bağlar, bu esbab Lozan'da Türk ve Lehistan murahhaslarını buluşturmış ve şu kırmızı cilt içinde gördüğümüz tarihî üç vesikaya meydan vermiştir. Bu tarihî üç vesikadan birisi bizimle Lehistan Hükümeti arasında akdedilmiş olan Muhadenet Muahedenamesidir. Bu muahedenameye nazaran tara-

feyn devletleri ve tarafeyn tebaaları arasında gayrikabili ihlâl sulh ve samimî bir dostluk cari olacağını, her iki devletin diplomasi münasebatının beynelmilel hukuku her iki devlet arasında bir Ticaret Mukavelenamesiyle bir de İkamet Mukavelenamesi yapıldığını tesbit ediyor. Görülüyor ki bu Dostluk Muahedenamesinde tarafeynden hiçbirinin şüphesi ve tereddüdünü celbedebilecek mahiyette bir kayıt mevcut değildir. Her iki taraf şeref ve istiklâlini her şeyin fevkünde tutmuştur.

Lozan'da akdedilmiş olan ikinci mukavelename, Ticaret Mukavelenamesidir. Asrımızın bir ticaret ve iktisat asrı olduğunu idrak eden ve nazarı dikkate alan encümeniniz bu bapta mukaveleneyi lâyük olduğu ehemmiyet ve dikkatle tetkik etti. Bu bapta İktisat Encümeninizin reyini aldı. Rüsumat devairinin ne düşündüğünü bilmek istedik ve kaani olduk ki, bilhassa bundan sonra memleketimizin seyir ve harekâtı iktisadiyesi mümkün olduğu kadar yakından tetkik edilmeli. Bu tetkik ve müşahadenin vereceği neticeler sağlam rakamlara ve sağlam istatistiklere raptedilmeli. Ta ki, istikbalde bu gibi mukavelât akdetmek için gidecek arkadaşlar kendilerini kâfi derece teşhis edebilmek esbabını, silâhlanmak esbabını kendilerinde sühuletle bulabilsinler. Mamafih encümeniniz mukaveleneyi tetkik ettiği zaman katiyen kaani olmuştur ki, Ticaret Mukavelenamesi gerek Lehistan'ın ve gerek Türkiye'nin inkışafı iktisadiyesini temin edici bir mahiyettedir. Bu Mukavelenamenin bittabi' en evvel tarafeyne verdiği şey, ticaret ve seyrisefain serbestisidir. Her iki taraf diğer memlekette ticaret ve seyrisefain serbestisini haiz oluyor. Fakat bu tanılan had birkaç kayıt ile tahdid ediliyor. O hadler de şunlardır. Evvelâ milletin hayati maişetine elzem olan menafii muhafaza ve faaliyeti iktisadiyesini vikaye etmek için, saniyen emniyeti Devlete mütaallik esbaba binaen, salisen zâbıtai sıhhiyeye mütaallik esbabdan dolayı, rabian Devlet inhisarlarına tâbi' eşya için, hamisen dâhilde eşyayı mümaselei mahalliyenin istihsaline, fûruhtuna, nakline veya istihlâkine mütaallik olarak kavanîni dahiliye ile tesis edilmiş veya edilecek olan memnuiyat ve tahdidatın eşyayı ecnebiyeye tatbiki için ve nihayet altıncısı; altın sikkenin veya altın madenin ihracını menetmek için;

İki Taraf vermiş olduğu hakkı takyidediyor, fakat bu Mukavelenamenin nihayetine ilâve edilen üçüncü bir protokol ile şu kayıtlar da üçüncü bir kayıt ile takyidediliyor. O kayıt da şudur : Her hangi Taraf bu gibi kuyudat ve tahdidatı vaz'ederken üçüncü bir devletin menfaatine ve diğer Tarafın aleyhine hareket etmiyeceğini temin ediyor ve seyrisefain serbestisi ile beraber her iki Taraf diğer Tarafa transit tarikiyle mürur hakkını bahşeder. Bu mürur hakkı da kayıt ile takyidediliyor. Bunlardan birincisi emniyeti âmmeye ve emniyeti devlete mütaallik esbaba binaen, ikincisi esbabı sıhhiye için, üçüncüsü de Devlet inhisarına tâbi emtiai ticariye için... Bu hususta her iki Taraf isterlerse bu eşya için transit hakkından iki Tarafı mahrum edebilir ve serbestisini muhafaza eder. Tarafeyn memleketine gidecek olan tüccar, fabrikacı, sanatkâr ile seyyar ticaret memurları hakkında mütekebil ve müsait ahkâm mevcuttur. Yalnız seyyar ticaret memurları hakkında Mukavelenamenin koyduğu kayıt şudur. Seyyar ticaret memurları yalnız hüviyet varakalarında münderiç olan ticarethaneler hesabına iş yapabileceklerdir deniliyor. Encümeniniz tetkikat neticesinde biraz evvel sizlere arz ettiği veçhile her iki memleket arasındaki şeraiti iktisadiyenin müsavi olmamasından nâsi maddenin mütekebiliyetine rağmen her iki memlekete fevaidi mütekebile bahşedemiyeceği endişesindedir. Mukavelenin bundan sonra ahkâmı bahriyeye taallük eden şeraitine geçiyoruz. Ahkâmı bahriye diğer mevadda olduğu gibi tam ve kâmil bir mütekebiliyet esasına istindediyor. Hatâ daha ileri gidiliyor. Deniliyor ki; tarafeynden birisi diğerine havuzlarda, mersalarda, limanlarda ve kendi diğer tarafı sefainine bahşedemiyeceği imtiyazat ve taahhüdâtı kendi sefaini milliyesinde bahşetmiyecektir. Memleketimizin vâsi' bulunması ve limanlarımızın pek mütaaddid olması ve nihayet Polonya'da limanların pek az bulunması maddedeki mütekebiliyeti lâfzî bir şekle sokuyorsa da mevcut devletlerin kâffesinin tanımış olduğu her hangi bir hakkın Polonya Devletinden esirgenmesinin imkânı olmadığı bundan maadâ Polonya'nın seyrisefaine tâbi dâhilî nehirleri bulunduğu ve (Danzig) limanı üzerinde kendisinin hakkı murakabe ve hakkı tasarrufu bulunduğu nazarı itibara alınacak olursa, bu maddenin de, bu ahkâmı bahriyenin de bizim için şayanı kabul olduğu kanaati elde edilir. (Şüphesiz sesleri) Pazarlara, panayırlara gidecek olan eşhas hakkında da mütekebil şerait mevcuttur. Ve her iki Taraf diğer Tarafın gönderceği nümünelik eşya ile, sergi ve müsabakalara gönderilecek eşyayı bir sene zarfında tekrar irsal ve tekrar ithal olunmak kayıtlarıyla Gümrük Resminden muaf tutuyor ve muamelâtı resmiye ve idariyede ve rüsum hususunda her iki Taraf yekdiğerine en ziyade mazharı müsaade millet muamelesi bahşediyor. Yalnız en ziyade mazharı müsaade millet muamelesinden iki, üç kayıt istisna ediliyor. O da :

Evvelâ: Tarafeyni Âkıdeyn biri canibinden hudut memleketlerle olan hudut ticareti için bahşolunan ve bilâhara bahşolunacak olan fevaide,

Saniyen: Bir gümrük ittihadı veyahut iktisadi ittihattan münbais müsaadâtı mahsusaya,

Salisen: Yukarı Silezya'nın Leh ve Alman kısımları beynindeki gümrük usulü muvakkatesine,

Rabian: Türkiye ile 1923 senesinde Osmanlı İmparatorluğundan ayrılan memleketleri arasında gümrük tarifeleri ve alelûmum diğer kâffei mevaddi ticariyede hâlen mevcut ve âtiyen tesis edilecek olan menafi ve fevaidi mahsusaya tatbik olunmıyacaktır. Bu en ziyade mazharı müsaade millet muamelesinden hariç kalacaktır, deniyor.

Şimendiferler hakkındaki ahkâma gelince; her iki taraf kambiyo râyicinin müsaadesi nisbetinde bir memlekettten diğer memlekete kadar müttehit biletler ve müttehit ücretler tesis etmeye gayret edeceklerini yekdiğerine tekabülen vâdediyorlar. Nihayet efendiler bu mukavelenamenin en son kısmı olan müddete geliyoruz ki; bu bizim memleketimiz için ilk defa olarak istihsal edilmiş en büyük muvaffakiyettir. Mukavelenamenin müddeti bir senedir. Bu müddetin nihayetinde altı ay evvel haber vermek şartıyla her iki taraf fesih hakkını ihraz etmişir. Memleketimiz gibi hürriyeti iktisadiyesini henüz iktisabeden bir memleket âtiyen : Ahzedeceği tedabiri, iktisadiyatının alacağı seyir ve istikâmete göre tebdil etmek zaruretindedir. Bunun için sık sık ticaret mukavelenameleri feshetmek hakkı bizde olmalıdır ki; dünyanın aldığı istikâmeti iktisadiyede yürüme kabiliyetini biz de görelim. Bu iki mukavelenameden sonra tabii

bir netice olarak İkamet Mukavelenamesine geliyoruz. Her iki taraf bu mukavelename ile diğer taraf tebaasına kendi memleketinde ikamet ve meks ve seyrüsefer hakkı tanıyor, yalnız - bittabi' daha ziyade bizim lehimize olan bir mülâhazadır - muhacereti kabul veya reddetmek hususunda her iki taraf hürriyet ve serbestisini muhafaza ediyor. Binaenaleyh muhaceret şeklinde duhul edebilecek olan her hangi bir kütleyi kabul veya reddetmek hususunda gerek Lehistan Hükümeti ve gerek Türk Devleti hürriyet ve serbestisini muhafaza etmektedir ve her iki taraf tebaası diğer taraf memalikinginde alelûmum mesalik ve sanayii icra etmek salâhiyetini haizdir. Bundan kavanîni mahsusa ile tebaai milliyeye hasredilmiş olanlar bittabi' müstesnadır. Bundan maada munhasıran bizim lehimize üçüncü bir netice daha vardır ki, o da «medit bir teamül neticesi olarak tebaai mahalliye hasredilen sanat ve ticaretin» bundan sonra da yine yalnız tebaai mahalliye tarafından icrası salâhiyetinin Türkiye'ye inhisar ettirilmesidir. Mükellefiyet hususunda bittabi' tebaai mahalliyeden daha ağır bir vergi ile diğer taraf tebaası mükellef kılınmayacaktır. Yalnız bu mükellefinden bittabi' tarafeyn askerlik ile hizmeti askeriye makamına kaim olacak olan her hangi bir hizmetten muaf oluyor. Şayanı arzu olmıyan herhangi bir diğer taraf tebaasını münferiden toprağında bulunduğu Hükümet tard etmek hakkını muhafaza ediyor. Tarafeyn tebaası diğer taraf memalikinginde emvali gayrimenkule tasarruf meselesine gelince : Mukavelenamenin sarahatinden anlaşıldığına göre her iki taraf tebaası her iki memalikte şehir ve kasabalar haricindeki arazi müstesna olmak üzere emvali gayrimenkuleye tasarruf edebileceklerdir. Fakat Lehistan Hükümeti bir kanunu mahsusla ecnebilerin kendi memalikinginde arazi satınalmak hakkını nezetmiş olduğu ve Türk Devletinin kavanîni mevzuuvasında aslolan ecnebilerin emvali gayrimenkuleye tasarruf etmemesi mevcüdüldüğünden maddenin sarahatine rağmen emvali gayrimenkule satınalmak ve edinmek hususunda müşkülât tahaddüs ediyor. Bu müşkülâtı bertaraf etmek için matbu' birer nüshası tevzi' edilen iki-

şer mektup mevcuttur ki, bunlardan birisi şirketlere, diğeri de efrada aittir. Bu mektuplarla tarafeyn yekdiğlerine şunu taahhüdediyor ki, bir taraf tebaası diğerinin memleketinde emvali gayrimenkule edinecek olursa bunun için bir müracaat vukubulacaktır ve müracaatı Hükümeti merkeziye hüsnüsuretle tetkik edecektir, deniyor. Şirketler hususunda kayıt daha fazladır. Şirketler yalnız kendi muamelâtı ticariyelerini yapabilecek depoları satınlamak hakkını haizdirler. Başka surette emvali gayrimenkule edinmek hakkından mahrumdurlar.

Mukavelenamenin son kısmı olan salâhiyeti adliye meselesinde her iki taraf mütekabilen diğer taraf tebaasına tebaai mahalliye muamelesi yapacağını va'dediyor. Ve bundan ahkâmı şahsiye ile alelûmum hukuku aile mesaili diğer tarafın mensubolduğu memleketteki millî mahakimin salâhiyettar olduğu ahkâmı kabul olunuyor. Nihayet efendiler! Biraz evvel arz ettiğim gibi bu mukavelenamenin de müddeti bir seneden ibarettir ve altı ay evvel haber verilmek şartıyla fesih hakkı tarafeynde mevcuttur. Hepiniz tarafından bittabi' inceden inceye tetkik edilmiş olan bu mukavelenamenin şurada kısacık mütalâasından da anlıyoruz ki; mukavelenamelerin her üçü de her iki Devletin münesebatını tezyit ve iktisadi, içtimaiî inkişafını teshil edici mahiyettedir. Hayata yeni doğan her iki devletin ve her iki cumhuriyetin âmâli iktisadiyesini bihakkin temin eden şu mukavelenamelerin tarafınızdan - merbut olan kanun lâyihalarıyla birlikte - kabul edilmesini encümeniniz namına bir kere daha rica edeceğim ve yalnız bunu söylerken müsadenezle sizlere hatırlatırım; bundan bir hafta, belki on gün evvel bu muahede Lehistan'ın her iki Meclisinde tetkik edilmiş ve «Yaşasın Türkiye» nidalarıyla, alkışlar arasında müttefik kabul edilmiştir.

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Efendim mazbata muharriri beyden bir şey sual etmek istiyorum. Ticaret mukavelenamesinin birinci maddesinde memnuiyet ve tahdidat vaz' olunurken «milletin hayatı maişetine elzem olan menabii muhafaza ve faaliyeti iktisadiyesini vikâye etmek tâbiri» vardır. Beyanatı âlilerinde bu-

na iştirak ediyorum. Fakat «faaliyeti iktisadiyesini vikâye etmek» kelimesini gayet müphem ve gayet umumî ve şümüllü buluyorum. Açıba encümen de bunu maddi misallerle zikredebilir mi? Ve bundan ne anlaşılmalıdır?

HARİCİYE ENCÜMENİ MAZBATA MUHARRİRİ SARAÇOĞLU ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Encümen bittabii bundan Heyeti Celilenizin anıyacağı mânayı anlamıştır. Memleketimizin hayatı iktisadiyesini muhafaza etmektir, pek tabii olarak bundan başka bir şey anlaşılması lâzımgelmez. Memleketin hayati iktisadiyesi için Heyeti Celilenizin tasvibedeceği her şey bu maddenin içinde mündemiçtir.

MAHMUD CELÂL B. (İzmir) — Müsaade buyurun efendim, eğer Lehistan'da kömür çıkıyor ise veyahut Lehistan'da mensucat vardır; biz de memleketimizin faaliyeti iktisadiyesini gözetmek için farz ediniz ki, memleketimize memleketimizin, mütaaddit nîkatından mensucat fabrikaları yaptık. Hariçten mensucat sokmıyacağız, dediğimiz zaman bu nazarı dikkate alınacak mıdır? Bu mukavelename mucibince «vikâye» kelimesini maddi delillerle bilmek ve görmek istiyoruz.

SARACOĞLU ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Yani Heyeti Celileniz eğer memleketimize kömür girmemesini milletin hayatı iktisadiyesi namına nâfi bir hareket zannediyorsa - öyle zannediyorum - bu kaydı koymak hakkını haizdir. (Müzâkere kâfi sadaları)

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Arkadaşlar! Lehistan'da asırlardan beri yerleşmiş olan onbinlerce Türk'ü, bir Türk'ün kanının sıcaklığı ile onbinlerce Müslümanın imanının husuiyle kendilerini mutlular dileğini uçuran selâmlarımla selâmladıktan sonra (Anlamadık sesleri) Allah'ımdan dilerim ki, kendisinin bu galip millete al kanlar içerisinde bile mukaveleler, muahedeler akdetmeyi nasibetmiş olduğu gibi muzaffer olduktan sonra da nasıl nasibetmekte ise, en umulmaz milletlerle de böyle mukavelenameleri, muahedenameleri imza etmeyi nasibeder. (İnşallah sesleri)

Öyle milletleri tahayyül etmek istiyorum ki, bizim onlara kıyamete kadar kin bağlamamız lâzımgelir. Halbuki arkadaşlar! Leh milletiyle

Türk Milletinin arasında kardeşlik derecesindeki râbıta asırlıktır. Şu halde önümüze konulan bu mukavelenamelere, bu muahedenameye ben mutasavvıf lisanıyla diyebilirim ki, ruhun gûya maddiyatça tecelliyatından ibarettir. Yani bunlar ruhlarmıza asırlarca evvel yazılmış şeylerdir. Şu halde arkadaşlar; istirham ediyorum, müsaade buyurunuz! Yalnız bir mu'tarıza dairesi yapayım. (Kâfi sesleri) Gerek Celâl Beyin, gerek Mazbata Muharriri Şükrü Bey biraderimizin bâzı noktalara şöyle bir kırpık uciyle ilişmek istedikleri - mâzur görünüz. Çünkü bu zavallı milletin canı pek yanmıştır - yani onlar; «sürtten ağzı yanan ayranı üfliyerek içen» darbimeseline, atalar sözüne birer misal olmuştur. Bu ufacık tereddütlerimizi Leh kardeşlerimiz mâzur görsünler arkadaşlar! Şurada söylenmek icabeden bir teklifte bulunacağım. Cümledeniz bu teklifime bütün ruhunuzla iştirak edeceğinize şüphe yoktur. (Hay hay sesleri) O teklif de arkadaşlar; Leh ve (Diyet) ine karşı Leh milletinin koskoca Millet Meclisine karşı tezahüratına bir mukabeleden ibarettir. Onlar tarihin güzel parçalarını hatırlıhyarak bize son zamanda bir hediye gönderdiler. Biz o hediyeyi kendilerine mukaveleyi tasdik etmeden, imza etmeden evvel gönderelim. Arkadaşlar! Onlar dediler ki, «Yaşasın Türkiye!» Ben diyorum ki arkadaşlar, müzakereye başlanmazdan evvel yaşasın Lehistan Cumhuriyeti! (Yaşasın Lehistan Cumhuriyeti sesleri, şiddetli ve sürekli alkışlar)

CELÂL NURİ B. (Gelibolu) — Efendiler! gazetelerde okuduğumuza nazaran Varşova'daki Âyân ve diğer meclisler, Türk - Lehistan mukavelelerini imza ettiği vakit bizi pek ziyade mütehassis ve müteessir edecek çok güzel kelimeler sarf etmiş ve bütün iki Meclis ve bütün fırkalar buna iştirak ederek bu suretle hakkımızda büyük tezahürat olmuştur. Şüphesizdir ki, Türk Milleti ve Meclisi Âli bundan mütehassis olmuştur. Müsaadenizle bendeniz de buna mukabil olmak üzere birkaç söz söyleyeceğim. Onun için biraz müsaade buyurmanızı rica ederim. Lehistan Cumhuriyeti birbuçuk asır kadar evvel bir istiklâl küsufuna uğradı. Aynı düşmanlarımız Romanof Rusyası Habisburglar düşmanı Lehistan'ı da kendisinin birtakım âmâli gayrimesruasına hedef ittihaz etmişti ve ortada iki hasta adam telâkki ediliyordu ki, bunlardan biri Lehistan, ikincisi de Hükümeti Osmaniye

idi. Lehistan Cumhuriyeti bizden daha ziyade mağdur oldu. Lehistan üdebasından İstanbul'da vefat eden Miskeviç'in dediği gibi Lehliler milletlerin Hüseyin'i olmuştur. Lehliler bütün, bütün mahiv ve münkariz bir hale gelmişlerdi. Fakat Lehistan'ı kurtaran yalnız bir fikirdir. O da - açıkça söyleyelim - fikri milliyettir. Lehistan bundan katiyen münkesir olmamış, o günden istiklâlini istirdadettiği güne kadar son derecede çalışmış ve kabiliyetini takviye etmişti. Vaktiy-le birtakım Lehistan'da da milliyet aleyhinde ufak tefer dedikodular oluyor ve herkes milliyetten tebaüdediyordu. Onun için en büyük felâket de Lehistan'ın başına geldi. Fakat Lehistan bir kere darbeyi yedikten sonra milliyetine de son derece çalıştı. Hattâ Devletin inkıraz bulunmasına da bakmadı. Yine her taraftan Fransa'da, İtalya'da hususiyle bizim leh vatanperverleri toplandılar ve fikri milliyetin devamına gayret ettiler. İşte birbuçuk asırlık Lehistan küsufundan Lehistan sıyrılıyor ve ortaya zinde, tuvana, otuz milyona yakın nüfusu havi bir büyük Cumhuriyet çıkıyor ve bugün kendisiyle münasebata giriştiğimiz büyük Lehistan Cumhuriyeti yalnız milliyet hususunda ileri gitmiş, yalnız âteşi milliyeti idame etmiş bir millet değil, aynı zamanda Lehistan bir irtfan sahasında dahi dünyanın en büyük akvamiyle müsabaka edecek derecede ehemmiyet göstermiştir. Edebiyatı, darülfünunları, fununu sair komşuların darülfünunundan, edebiyatından aşağı kalmaz. Meselâ dünyanın en büyük keşfiyatından olan küreviyeti arz kâşifi, desatiri felekiyenin ilk kâşifi (Kopernik) dir ki, (Kopernik) bir Lehlidir. Lehistan'daki Varşav ve Krakow darülfünunları o civardaki darülfünunlardan ve hattâ Almanya'daki darülfünunlardan daha eskidir, daha yüksektir. Binaenaleyh kendisiyle münasebet peyda edeceğimiz Devletin birbuçuk asırdan sonra tuluunu alkışlar ve o günü (Diyet) Meclisinde ve (Senato) da vukubulan tezahürat için mukabele olunmasını ve Lehistan Cumhuriyetinin alkışlanmasını ve Mukavelenin bu suretle kabul edilmesini Heyeti Celileye arz ederim. (Alkışlar)

REİS — Efendim! Müzakerenin kifayeti hakkında takrir var.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Müsaadenizle bendeniz de söyleyeceğim,

REİS — Müzakerenin kifayetini reyî âlinize vaz'etmek mecburiyetindeyim.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Müzakere-nin kifayeti aleyhinde söyleyeceğim.

REİS — Buyurun!

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Muhterem arkadaşlar! Lehistan Romanof çarlarının ribkai esareti altında...

REİS — Müzakerenin kifayeti aleyhinde söyleyeceksiniz.

KÂZİM VEHBİ B. (Ergani) — Evet efendim.. Ribkai esareti altında inlerken bir Leh şairi..

SAİB B. (Kozan) — Beyit isteriz.

KÂZİM VEHBİ B. (Devamla) — Beyit bilmiyorum. Bir Leh şairi «Lehistan bir gün istiklâlini tekrar ihraz edecektir. Türk süvarilerinin atları (Vistül) nehrinin kenarında yıkandığı zaman..» demişti. Tarihin ne garip bir cilvesidir ki, Türk Milleti Galicya şahikalarında eski hâtıratı hamasetini ihya edenken, Lehistan ihrazı istiklâl ediyordu. Fakat Türk Milleti aynı zamanda istiklâlini tehlikeye mâruz bir halde bulmuş oluyordu. Fakat Türkler ruhlarındaki ulvî ve edebî mefkûrenin heyecanı ile mütehassis olarak kendilerini muhat olan bütün bir eihanı husumete karşı muharebe ettiler ve istiklâllerini istihsal ettiler. Bu itibarla Lehistan'la da akdi mukavele ettiler. Bendeniz temenni ederim ki, bu mukavele Lehistan ve Türkiye hayatı siyasesinde daima bir âmili sulh ve sükûn olsun ve daima aynı samimiyeti tarihiye baki ve aralarında vifa'k ve dostluk daim olsun. Binaenaleyh yaşasın Lehistan ve Polanya Cumhuriyeti! (Yaşasın sadaları) (Alkışlar)

REİS — Efendim müzakerenin kifayetine dair bir takrir vardır. Kâzım Bey biraderimiz müzakerenin kifayeti aleyhinde söylemişlerdir. Müzakerenin kifayetini reyî âlinize vaz'ediyorum. Kifayeti müzakereyi kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Aksini reyî âlinize vaz'ediyorum. Kabul buyurmayanlar lütfen el kaldırsın. Kifayeti müzakere kabul edilmiştir. Kanun lâyhalarının müzakeresine geçiyoruz.

**Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle
Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Tem-
muz 1330 tarihli Muhadenet Muahedenamesi
hakkında Kanun**

MADDE 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 - (1923) senesi Temmuzun yirmiüçüncü günü Lozan'da akit ve imza olunan Muhadenet Muahedenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

REİS — Efendim! Söz istiyen var mı?

ŞÜKRÜ KAYA B. (Menteşe) — «Türkiye Cumhuriyeti» demek lâzımgelir.

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Bu kanun yeni tasdik olunacağı için «Cumhuriyet» diye tasdik olunması lâzımdır. (Aynen sesleri)

ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Muahede aslı üzerine kalır. Teklif olunan tadili encümen namına kabul ediyoruz.

ZEKİ B. (Gümüşane) — İmza edilmiştir efendim.

REİS — (Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti) tâbiri yerine «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti» tâbirinin vaz'edilmesini teklif ediyorlar. Ne buyurursunuz Paşa Hazretleri?

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Lehliler de böyle mi tasdik ettiler acaba?

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Böyle imza edilmiştir.

TUNALI HİLMİ B. (Zonguldak) — Hayır efendim! Bu kanun, Türkiye Cumhuriyeti tarihinden evvel tesbit edilmiştir. Bu aynen tasdik olunmalıdır.

FERİDUN FİKRİ B. (Dersim) — Efendim Hariciye Encümeni noktai nazarını vazih surette söylesin. Reis ve Mazbata Muharririni dinlemek isteriz.

REİS — Hariciye Encümeninin mütalâası var mı efendim?

SARACOĞLU ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Kabul ediyoruz efendim.

REİS — Efendim Hariciye Encümeni Şükrü Kaya Bey tarafından teklif edilen tadilâta muvafakat etmektedir.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Efendim bu muahedename biz Cumhuriyet ilân etmeden evvel akdedilmiş, teati olunmuş ve binaenaleyh bir taraftan Türkiye Büyük Millet

Meclisi Hükümeti ve diğer taraftan Lehistan Hükümeti denmiş, binaenaleyh biz Cumhuriyet diye tashih ettikten sonra Lehistan'a yazacağız, onlar da acaba tasdik edecekler midir?

MUSA KÂZİM Ef. (Konya) — Maddei kanuniyeye «Cumhuriyet» kelimesini koyabileceğiz. Fakat heyeti murahhasanın imzalarında ve tarafeynin sureti teşkili hakkındaki mukarreratta «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti» diye muharrerdir. Bunun tebdiline hacet yoktur. Mukavele tarihine göre imza edeceğiz.

ŞÜKRÜ KAYA B. (Menteşe) — Bendenize tashihine lüzum vardır. Meclisimiz sıfatı icraiyei haizdir. Murahhaslarımızın yaptığı bizim kabulümüze muallaktır. Bugün o muahedeyi mevkii meriyete koyacak olan; Meclisi Âlinizdir. Meclisi Âlinizin bugünkü Hükümeti ise, Cumhuriyettir. Binaenaleyh buraya «Cumhuriyet» kaydını koymak lâzımdır.

TALÂT B. (Ardahan) — Muhalefet eden olmamalıydı, başka şekil nasıl olur?

Dr. FİKRET B. (Ertuğrul) — Efendim vâkıa muahede; Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti namına hareket eden murahhaslarla imza altına alınmış ise de bugünkü şekli Hükümetimiz olan; Türkiye Cumhuriyeti bunu kabul ediyor. Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetinin yaptığını Türkiye Cumhuriyetinin dahi kabul edeceğini tazammun edeceği için Türkiye Cumhuriyeti diye tasrih edilmesi lâzımdır.

SARACOĞLU ŞÜKRÜ B. (İzmir) — Efendim akdedilmiş muahedenameler vardır. Mukavelenameler vardır. O mukavelenamelerin, o muahedenamelerin kabulü için onlarla beraber sevk edilmiş mevaddı kanuniye vardır. Bu muahedenameler ve mukavelenameler hiç şüphe yok ki, Lehistan Cumhuriyetiyle Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından akdedilmiştir. Bunu tebdil edemeyiz. Bunu tağyir edemeyiz. Ancak bunları buraya sevk eden Hükümet; bugünkü Hükümet, yani Türk Cumhuriyeti Hükümetidir ve bu kanunlar; Türk Cumhuriyeti kanunlarıdır. Gelen mevaddı kanuniyenin bu şekilde tasrihinde hiçbir mahzur yoktur. Çünkü; mukavelenameler, muahedenameler olduğu gibi kalıyor. Yalnız akdedilmiş olan mukavelena-

meleri kabul eden mevaddı kanuniye Türk Cumhuriyetinin mevaddı kanuniyesi oluyor.

Dr. MAZHAR B. (Aydın) — Beyler! Ben denizin anladığım Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Cumhuriyeti arasında yapılmış olan muahedenameyi, mukavelenameyi tasdik eden mevaddı kanuniyeyi kabul ediyoruz. Binaenaleyh neyi tasdik ediyoruz? Deyince; Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Cumhuriyeti arasında yapılmış muahedenameyi tasdik ediyoruz. Kim tasdik ediyor? İşte bunu o vakit koyarsınız. Ve «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Cumhuriyeti arasında yapılmış olan muahedenameyi Türkiye Cumhuriyeti tasdik eder» şeklinde zikredebilirsiniz. Fakat mutlaka fakat, hükümetler meyanında yapılmış olan muahedeyi zikretmek lâzımdır. Yoksa bunu da ilâve edebilirsiniz. Yani «Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti kabul ve tasdik eder» diyebilirsiniz. Fakat mutlaka «Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti tarafından yapılmış» demek zaruridir. (Doğru sesleri)

REİS — Tadil teklifini reyi âlinize vaz'ediyorum. Türkiye Cumhuriyeti Hükümetiyle... (Hayır, hayır sesleri) Efendim! Tadil teklifini reyi âlinize vaz'ediyorum. Tadil teklifini kabul edenler lütfen el kaldırsın. Kabul edilmiştir. Maddeyi aynen reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın! Madde müttefikan kabul edilmiştir efendim. İkinci maddeyi okuyoruz:

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Aksini reye vaz'ediyorum. Kabul etmeyenler lütfen el kaldırsın. Müttefikan kabul edilmiştir. Şimdi efendim kanunu tâyini esamiyle reye vaz'edeceğim. Yalnız bir mesele vardır. Her kanunu ayrı ayrı mı reye koyalım. Yoksa üç kanunun hepsini birden mi?

TALÂT B. (Ardahan) — Hepsini birden.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Hepsini birden reye vaz'edilsin. Hepsine ayrı ayrı rey verilsin.

REİS — Pekâlâ efendim. İkinci kanunun müzakeresine geçiyoruz;

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Temmuz 1339 tarihli İkamet Mukavelenamesi hakkında Kanun

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 - (1923) senesi Temmuzunun yirmüçüncü günü Lozan'da akit ve imza olunan İkamet Mukavelenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

REİS — Mütalâa var mı efendim? (Hayır sesleri) Birinci maddeyi aynen kabul edenler lütfen el kaldırsın. Müttefikan kabul edilmiştir.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — İkinci maddeyi kabul edenler lütfen el kaldırsın. Müttefikan kabul edilmiştir. Üçüncü kanunun müzakeresine geçiyoruz.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Temmuz 1339 tarihli Ticaret Mukavelenamesi hakkında Kanun

Madde 1. — Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümetinin haizi salâhiyet murahhasları arasında 1339 - (1923) senesi Temmuzunun yirmüçüncü günü Lozan'da akit ve imza olunan Ticaret Mukavelenamesi Türkiye Büyük Millet Meclisince kabul ve tasdik olunmuştur.

REİS — Mütalâa var mı efendim? (Hayır sesleri) Birinci maddeyi aynen reyi âlinize vaz'ediyorum. Kabul edenler lütfen el kaldırsın. Müttefikan kabul edilmiştir efendim.

Madde 2. — İşbu kanunun icrasına İcra Vekilleri Heyeti memurdur.

REİS — Kabul buyuranlar lütfen el kaldırsın. Müttefikan kabul edilmiştir.

Efendim! Üç kanun lâyihasının heyeti umumiyelerini tâyini esamiyle reyi âlinize vaz'edeceğim.

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Ayrı ayrı koymak lâzım.

ZEKİ B. (Gümüşane) — Hayır hayır efendim.

SÜLEYMAN SIRRI B. (Bozok) — Ayrı ayrı olacak, yeni usul çıkarmıyalım.

FERİDUN FIKRİ B. (Dersim) — Ayrı ayrı reye koymak lâzımdır. Bu fena bir usul olur.

TALÂT B. (Ardahan) — Neden?

ALİ SÜRURİ Ef. (Karahisarı Şarkı) — Ayrı ayrı reye koymak lâzımdır. Yani bir defada ayrı ayrı olmak üzere üç kanuna rey vereceğiz.

REİS — Üç kutu koyacağız. Her kanun hakkında ayrı ayrı reylerinizi istimal edersiniz. Lütfen reylerinizi istimal buyurunuz! (Ârâ istimal edildi.)

Heyeti Celileniz tarafından intihabedilen Divanı Muhasabat Reisievvel ve sanileri hakkındaki neticeî ârâyı arz edeceğim. Reye iştirak eden âzanın adedi - Reisievvel için - 170 tir. Fuad Bey 132 rey kazanmış ve binaenaleyh Reisievvelliğe ekseriyetle Fuad Bey intihabedilmiştir. Hâşim Bey 34 rey, Raşid Bey bir rey almışlardır. Üç âza da müstenkif kalmıştır. Reisisanilik için reye iştirak eden âzanın adedi 169 dur. Salih Vahid Bey 133 rey, Faik Bey 119, Remzi Bey 87 rey kazanarak ekseriyetle Reisisaniliklere intihabedilmiştir. Nuredin Bey 27, Cemal Bey 47, Namık Zeki Bey 22, Abdülkadir Zeki Bey 4, Hasan Zeki Bey 3, Hacı Ziya Bey 2, Abdurrahim Bey 2 rey almışlardır; beş âza da müstenkif kalmıştır.

Efendim! Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında münakit muahede ve mukavelenameler için henüz reylerini istimal etmiyen rüfeka var mı? (Hayır sesleri)

Efendim! İstihsalî ârâ hitam bulmuştur.

Efendim! Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Temmuz 1339 tarihli Muhadenet Muahedenamesi hakkındaki Kanunun reye vaz'ında reye iştirak eden âzanın adedi (163) tür. Cümlesi beyaz vermişlerdir.

Efendim bu lâyihai kanuniye müttefikan kabul edilmiştir. (Alkışlar)

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında 23 Temmuz 1339 tarihinde münakit Ticaret Mukavelenamesi hakkındaki Kanunun reyine iştirak eden âzanın adedi (161) dir. Cümlesi beyaz vermişlerdir. Müttefikan kabul edilmiştir. (Alkışlar)

İkamet Mukavelenamesi hakkındaki Kanun da reye iştirak eden âzanın adedi (163) tür. Cümlesi beyaz vermişlerdir. Kanun müttefikan kabul edilmiştir. (Alkışlar)

Efendim yarın saat birbuçukta içtima' etmek üzere Oelseye nihayet veriyorum.

Hitam müzakerat; saat:5,05

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında münakit 23 Temmuz 1339 tarihli Muhadenet Muahedenamesi hakkındaki Kanunun neticei ârâsı :

Reye iştirak edenler :	163
Kabul edenler :	163
Reddedenler :	000
Müstenkifler :	000

Kabul edenler

Artvin: Hilmi Bey. Ardahan: Hâlid Paşa
Telât Bey. Adana: Zâmir Bey, Kemal Bey.
Aksaray: Mustafa Vehbi Efendi. Amasya: Esad
Bey, Nâfiz Bey. Antalya: Rasih Efendi. Anka-
ra: İhsan Bey, Hilmi Bey. Aydın: Dr. Mazhar
bey, Zekâi Bey. Edirne: Faik Bey. Ordu: Ham-
di Bey, Faik Bey. Erzincan: Sabit Bey. Erzu-
rum: Hâlet Bey, Câzım Efendi, Rüşdü Paşa,
Ziya Bey. Ertuğrul: Ahmed İffet Bey, Halim
Bey, Dr. Fikret Bey, Rasim Bey. Ergani:
Kâzım Bey. İzmir: Rahmi Bey, Seyyid Bey,
Şükrü Bey, Mahmud Celâl Bey, Osmanzade Ham-
di Bey. Isparta: Hafız İbrahim Efendi, Hüseyin
Hünü Efendi, Mükerrrem Bey. İstanbul: Hüse-
yin Rauf Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ali Fethi
Bey, Yusuf Akcura Bey. Eskişehir: Emin Bey.
Elâziz: Hüseyin Bey, Muhiddin Bey, Mustafa
Bey, Naci Bey. İçel: Hafız Emin Efendi, Dr.
Tevfik Bey. İzmit: İbrahim Bey, İbrahim Sü-
reyya Bey, Ahmed Şükrü Bey. Safvet Bey. Ba-
yezid: Süleyman Sudi Bey, Şefik Bey. Bitlis: Re-
sul Bey. Bursa: Osman Nuri Bey, Mustafa Feh-
mi Efendi. Bozok: Hamdi Bey, Süleyman Sırrı
Bey. Bolu: Cevad Abbas Bey, Dr. Emin Cemal
Bey, Şükrü Bey, Mehmed Efendi. Biga: Şükrü
Bey. Tekirdağ: Cemil Bey. Tokad: Hacı Kâmil
Efendi, Bekir Sâmi Bey, Mustafa Vasfi Bey.
Canik: Cavid Paşa, Süleyman Neomi Bey. Çatal-
ca: Şakir Bey. Çorum: İsmail Kemal Bey, Dr.
Mustafa Bey, İsmet Bey, Ferid Bey, Münür Bey.
Hakkâri: Nazmi Bey. Dersim: Feridun Fikri
Bey. Denizli: Dr. Kâzım Bey. Diyarbakir: Zül-
fi Bey, Şeref Bey, Ziya Gökalp, Feyzi Bey, Meh-
med Bey. Zonguldak: Halil Bey, Ragıp Bey,

Tunalı Hilmi Bey, Yusuf Ziya Bey. Siird: Halil
Hulki Efendi, Mahmud Bey. Sivas: Dr. Ömer
Şevki Bey, Rasim Bey, Rahmi Bey, Ziyaeddin
Bey. Siverek: Cudi Paşa, Kadri Bey, Mahmud
Bey. Saruhan: Hacı Edhem Bey, Reşad Bey,
Mehmed Sabri Bey. Trabzon: Ahmed Muhtar
Bey, Şefik Bey, Süleyman Sırrı Efendi, Rahmi
Bey, Abdullah Bey. Gazianteb: Ahmed Remzi
Bey, Hafız Şahin Efendi, Ferid Bey. Kırkkilise:
Dr. Fuad Bey. Karesi: Ahmed Süreyya Bey,
Haydar Âdil Bey, Osman Niyazi Bey, Ali Şu-
uri Bey, Kâzım Paşa, Mehmed Bey, Mehmed
Vehbi Bey. Karahisarı Şarki: Ali Süruri efendi.
Karahisarı Sahib: Ruşen Eşref Bey, Sadık Bey,
Ali Bey, Musa Kâzım Bey. Kastamonu: Ahmed
Mahir Efendi, Hasan Fehmi Efendi, Hâlid Bey,
Ali Rıza Bey, Mehmed Bey. Kozan: Ali Saib
Bey. Konya: Hacı Bekir Efendi, Tevfik Fikret
Bey, Kâzım Hüsnü Bey, Mustafa Feyzi Efendi,
Musa Kâzım Efendi, Naim Hâzım Efendi.
Kırşehir : Mahub Efendi. Kayseri : Ahmed
Hilmi Bey, Dr. Hâlid Bey. Gelibolu : Celâl
Nuri Bey. Gümüşane : Zeki Bey. Kângırı :
Rifat Bey, Ziya Bey, Talât Bey, Mustafa
Abdülhâlik Bey. Kütahya : Ahmed Ferid Bey,
Ragıp, Bey, Receb Bey, Nuri Bey. Gire-
sun : Tâhir Bey. Lâziztan : Fuad Bey. Mar-
din : Devriş Bey, Abdürrezzak Bey, Abdül-
gani Bey, Necib Bey. Mersin : Besim Bey,
Niyazi Bey. Maraş : Hacı Mehmed Efendi.
Malatya : Reşid Ağa, İsmet Paşa, Mahmud
Nedim Bey. Mentese : Şükrü Kaya Bey, Yu-
nus Nadi Bey. Muş : Hacı İlyas Sâmi Efen-
di, Rıza Bey, Kadri Beye. Niğde : Galib Bey.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında 23 Temmuz 1339 tarihinde münakit Ticaret Mukavele- namesi hakkındaki Kanunun neticei ârası :

Reye işirak edenler	: 161
Kabul edenler	: 161
Reddedenler	: 00
Müstenkifler	: 00

Kabul edenler

Artvin : Hilmi Bey. Ardahan : Hâlid Paşa, Talât Bey. Adana : Zamir Bey, Kemal Bey. Aksaray : Mustafa Vehbi Bey. Amasya : Esad Bey, Nâfiz Bey. Antalya : Râsih Efendi. Ankara : İhsan Bey, Hilmi Bey. Aydın : Dr. Mazhar Bey, Zekâi Bey. Edirne : Faik Bey. Ordu : Hamdi Bey, Faik Bey. Erzincan : Sabit Bey. Erzurum : Hâlet Bey, Hâzım Efendi, Rüşdü Paşa, Ziya Bey. Ertuğrul : Ahmed İffet Bey, Halil Bey, Dr. Fikret Bey, Rasim Bey. Eryani : Kâzım Bey. İzmir : Rahmi Bey, Seyyid Bey. Şükrü Bey, Mahmud Celâl Bey, Osmanzade, Hamdi Bey. İsparta : Hâfız İbrahim Efendi, Hüseyin Hüsnü Efendi, Mükerrer Bey. İstanbul : Hüseyin Rauf Bey, Ali Fethi Bey, Yusuf Akçura Bey. Eskişehir : Emin Bey. Elâziz : Hüseyin Bey, Muhiddin Bey, Mustafa Bey, Naci Bey. İçel : Hâfız Emin Efendi, Dr. Tevfik Bey. İzmit : İbrahim Bey, İbrahim Süreyya Bey, Safvet Bey. Bayezid : Süleyman Sudi Bey, Şefik Bey. Bitlis : Resul Bey. Bursa : Osman Nuri Bey, Mustafa Fehmi Efendi. Bozok : Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey. Bolu : Cevad Abbas Bey, Dr. Emin Cemal Bey, Şükrü Bey, Mehmed Efendi. Biga : Şükrü Bey. Tekirdağ : Cemil Bey. Tokad : Hacı Kâmil Efendi, Bekir Sâmi Bey, Mustafa Vasfi Bey. Canik : Cavid Paşa, Süleyman Neemi Bey. Cebelibereket : İhsan Bey, Avni Bey. Çatalca : Şakir Bey. Çorum : İsmail Kemal Bey, Dr. Mustafa Bey, İsmet Bey, Ferid Bey, Münir Bey. Hakkâri : Nazmi Bey. Dersim : Feridun Fikri Bey. Denizli : Dr. Kâzım Bey. Diyarbakir : Zülfi Bey, Şeref Bey, Ziya Gökâlp Bey, Feyzi Bey, Mehmed Bey. Zonguldak : Halil Bey, Ragıp Bey, Tunalı Hil-

mi Bey, Yusuf Ziya Bey. Siird : Halil Hulki Efendi, Mahmud Bey. Sivas : Dr. Ömer Şevki Bey, Rasim Bey, Rahmi Bey, Ziyaeddin Bey. Siverek : Cudi Paşa, Kadir Bey, Mahmud Bey. Saruhan : Hacı Edhem Bey, Reşad Bey, Mehmed Sabri Bey. Trabzon : Ahmed Mutar Bey, Şefik Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rahmi Bey, Abdullah Bey. Gazianteb : Ahmed Remzi Bey, Hâfız Şahin Efendi, Ferid Bey, Kılıç Ali Bey. Kırkkilise : Dr. Fuad Bey. Karesi : Ahmed Süreyya Bey, Haydar Âdil Bey, Osman Niyazi Bey, Ali Şuuri Bey, Kâzım Paşa, Mehmed Bey, Mehmed Vehbi Bey. Karahisari Şarki : Ali Sü-ruri Efendi. Karahisar Sahib : Ruşen Eşref Bey, Sadık Bey, Ali Bey, Musa Kâzım Bey. Kastamonu : Ahmed Mâhîr Efendi, Hasan Fehmi Efendi, Hâlid Bey, Ali Rıza Bey, Mehmed Bey. Kozan : Ali Saib Bey. Konya : Tevfik Fikret Bey, Kâzım Hüsnü Bey, Mustafa Efendi, Mustafa Fevzi Efendi, Musa Kâzım Efendi, Naim Hâzım Efendi. Kırşehir : Mahbub Efendi. Kayseri : Ahmed Hilmi Bey, Dr. Hâlid Bey. Gelibolu : Celâl Nuri Bey. Gümüşane : Zeki Bey. Kângırı : Rifat Bey, Ziya Bey, Telâd Bey, Mustafa Abdülhâlik Bey. Kütahya : Ahmed Ferid Bey, Ragıp Bey, Receb Bey, Nuri Bey. Giresun : Tâhir Bey. Lâziztan : Fuad Bey. Mardin : Devriş Bey, Abdürrezzak Bey, Abdülgani Bey, Necib Bey. Mersin : Besim Bey, Niyazi Bey. Maraş : Hacı Mehmed Efendi. Malatya : Reşid Ağa, İsmet Paşa, Nedim Bey. Mentеше : Şükrü Kaya Bey, Yunus Nâdi Bey. Muş : Hacı İlyas Sâmi Efendi, Rıza Bey, Osman Kadri Bey. Niğde : Galib Bey. Van : İbrahim Bey, Münib Bey.

Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümetiyle Lehistan Hükümeti arasında 23 Temmuz 1339 tarihinde münakit İkamet Muahedenamesi hakkındaki Kanunun neticeî ârası.

Reye iştirak edenler	: 163
Kabul edenler	: 163
Reddedenler	: —
Müstenkifler	: —

Kabul edenler

Artvin : Hilmi Bey. Ardahan : Hâlid Paşa, Telâd Bey. Adana : Zamir Bey, Kemal Bey. Ak-saray : Mustafa Vehbi Bey, Neşet Bey. Amas-ya : Esad Bey, Nâfiz Bey. Antalya : İhsan Bey. Aydın : Dr. Mazhar Bey, Zekâi Bey. Edirne : Faik Bey. Ordu : Hamdi Bey, Faik Bey. Erzincan : Sabit Bey. Erzurum : Hâlet Bey, Câzım Efendi, Rüştü Paşa, Ziya Bey. Ertuğrul : Ahmet İffet Bey, Halil Bey, Dr. Fikret Bey, Rasım Bey. Ergani : Kâzım Bey. İzmir : Rahmi Bey, Seyyid Bey, Şükrü Bey, Mahmud Celâl Bey, Osmanzade Hamdi Bey. İsparta : Hâfız İbrahim Efendi, Hüseyin Hüsnü Efendi, Mükkerrem Bey. İstanbul : Hüseyin Rauf Bey, Süleyman Sırrı Bey, Ali Fethi Bey, Yusuf Akçura Bey. Eskişehir : Emin Bey. Elâziz : Hüseyin Bey, Muhiddin Bey, Mustafa Bey, Naci Bey. İçel : Hâfız Emin Efendi, Dr. Tevfik Bey. İzmit : İbrahim Süreyya Bey, Safvet Bey. Bayezid : Süleyman Sudi Bey, Şefik Bey. Bitlis : Resül Bey. Bursa : Osman Nuri Bey, Mustafa Fehmi Efendi. Bozok : Hamdi Bey, Süleyman Sırrı Bey. Bolu : Cevad Abbas Bey, Dr. Emin Cemal Bey, Şükrü Bey, Mehmed Efendi. Biga : Şükrü Bey. Tekirdağ : Cemil Bey. Tokad : Hacı Kâmil Efendi, Bekir Sâmi Bey, Mustafa Vasfi Bey. Cenic : Cevid Paşa, Süleyman Necmi Bey. Çatalca : Şakir Bey. Çorum : İsmail Kemal Bey, Dr. Mustafa Bey, İsmet Bey, Ferid Bey, Münir Bey. Hakkâri : Nami Bey. Dersim : Dr. Kâzım Bey. Diyarbakır : Zülfi Bey, Şeref Bey, Ziya Gökalp Bey, Feyzi Bey, Mehmed Bey. Zonguldak : Halil Bey, Ragıp Bey, Tunalı Hilmi Bey, Yusuf Ziya Bey. Siird : Ha-

İl Hulki Efendi, Mahmud Bey. Sivas : Dr. Ömer Şevki Bey, Râsım Bey, Rahmi Bey, Ziyaeddin Bey. Siverek : Cudi Paşa, Kadri Bey, Mahmud Bey. Saruhan : Hacı Edhem Bey, Reşad Bey, Mehmed Sabri Bey. Trabzon : Ahmed Muhtar Bey, Şefik Bey, Süleyman Sırrı Bey, Rahmi Bey, Abdullah Bey. Gaziantep : Ahmed Remzi Bey, Hâfız Şahin Efendi, Ferid Bey, Kılıç Ali Bey. Kırkkilise : Dr. Fuad Bey. Karesi : Ahmed Süreyya Bey, Haydar Âdil Bey, Osman Niyazi Bey, Ali Şuuri Bey, Kâzım Paşa, Mehmed Bey, Mehmed Vehbi Bey. Karahisari Şarki : Ali Sü-ruri Efendi. Karahisari Sahib : Ruşen Eşref Bey, Sadık Bey, Ali Bey, Musa Kâzım Bey. Kastamonu : Ahmed Mahir Efendi, Hasan Fehmi Efendi, Halid Bey, Ali Rıza Bey, Mehmed Bey. Kozan : Ali Saib Bey. Konya : Tevfik Fikret Bey, Kâzım Hüsnü Bey, Mustafa Efendi, Mustafa Feyzi Efendi, Musa Kâzım Efendi, Naaim Hâzım Efendi. Kırşehir : Mahbub Efendi. Kayseri : Ahmed Hilmi Bey, Dr. Hâlid Bey. Gelibolu : Celâl Nuri Bey. Gümüşane : Zeki Bey. Kângırı : Rifat Bey, Ziya Bey, Telâd Bey, Mustafa Abdülhalik Bey. Kütahya : Ahmed Ferid Bey, Ragıp Bey, Receb Bey, Nuri Bey. Giresun : Tâhir Bey. Lâziztan : Fuad Bey. Mardin : Devriş Bey, Abdurrezzak Bey, Abdülğani Bey, Necib Bey. Mersin : Besim Bey, Niyazi Bey. Maraş : Reşid Ağa, İsmet Paşa, Mahmud Nedim Bey. Mentese : Şükrü Kaya Bey, Yunus Nâdi Bey. Muş : Hacı İlyas Sâmi Efendi, Rıza Bey, Osman Kadri Bey. Niğde : Galib Bey. Van : İbrahim Bey, Hakkı Bey, Münib Bey.